

**ANALÝZA
VYBRANÝCH POŘADŮ
STANICE
RADIO WAVE**

**(Část 2 dílčí zakázky č. 8 na základě
rámcové smlouvy o poskytování analýz
plnění požadavků zákona č. 484/1991 Sb.,
o Českém rozhlasu ze dne 20. 10. 2015)**

PODAVATEL: MGR. RENÁTA SEDLÁKOVÁ, PH.D.

**ANALYTICKÝ TÝM:
MGR. MAREK LAPČÍK, PH.D.
MGR. ZDENKA BUREŠOVÁ
MGR. RENÁTA SEDLÁKOVÁ, PH.D.**

Obsah

1. Zadání analýzy	2
2. Teoretický rámec studie	3
3. Metodika studie	7
3.1 Kvantitativní postupy: obsahová analýza	8
Obsahová analýza: sledované proměnné	9
3.2 Kvalitativní postupy: zakotvená teorie, diskursivní, sémiotická a konverzační analýza	11
4. Analytická část studie	14
4.1 Hlavní zjištění analýzy	14
4.2 Podrobné výsledky kvantitativní části analýzy	15
Prolomit vlny	15
Přes čáru	17
Hergot!	20
4.3 Podrobné výsledky kvalitativní části analýzy	27
Prolomit vlny	27
Přes čáru	32
Hergot!	36
5. Shrnutí výsledků a posouzení konzistence s LER	53
5.1 Shrnutí výsledků analýzy	53
5.2 Posouzení konzistence s LER	54
6. Seznam použité literatury	56
7. Výzkumný tým	58

1. ZADÁNÍ ANALÝZY

Cílem analýzy je zhodnotit, nakolik si Český rozhlas během stanoveného období v určených pořadech počínal v souladu s povinnostmi média veřejné služby uvedenými v Zákoně 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu (dále jen ZČRo) a v Kodexu Českého rozhlasu (dále jen Kodex).

Předmětem zadání je analýza vybraných pořadů Radia Wave, a to pořadu *Hergot!*, pořadu *Přes čáru* a pořadu *Prolomit vlny*. Pro analýzu byly Radou Českého rozhlasu určeny všechny díly těchto pořadů vysílané v období od 1. 6. 2017 do 31. 10. 2017.

Rada k zadání dále uvedla, že za poslední dobu dostala od posluchačů několik stížností na vysílání stanice Radio Wave, které se týkají například údajně příliš úzkého pohledu na fungování společnosti, a to zejména z pozice někdy až krajně levicových přístupů. Témata mají být reflektována jednostranně, jiné názory chybějí, nebo zaznívají jen ve velmi omezené míře.

Zásadní zřetel má být podle zadání brán k § 2 ZČRo a dále k písmenu d) Preambule Kodexu a článku 16.1 Kodexu týkajícího se jazykové kultivovanosti projevu. Tyto dokumenty vymezují hlavní úkoly média veřejné služby, a to zejména poskytování objektivních, ověřených, ve svém celku vyvážených a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů, přispívání k právnímu vědomí obyvatel České republiky, vytváření a šíření programů a poskytování vyvážené nabídky pořadů pro všechny skupiny obyvatel se zřetelem na svobodu jejich náboženské víry a přesvědčení, kulturu, etnický nebo národnostní původ, národní totožnost, sociální původ, věk nebo pohlaví tak, aby tyto programy a pořady odrážely rozmanitost názorů a politických, náboženských, filozofických a uměleckých směrů, a to s cílem posílit vzájemné porozumění a toleranci a podporovat soudržnost pluralitní společnosti, rozvíjení kulturní identity obyvatel České republiky včetně příslušníků národnostních nebo etnických menšin. Stanovena je tu také výroba a vysílání zejména zpravodajských, publicistických, dokumentárních, uměleckých, dramatických, sportovních, zábavných a vzdělávacích pořadů a pořadů pro děti a mládež, a rovněž kultivovanost jazykového projevu coby vzor správného užívání jazyka.

Analýza vzniká primárně pro potřeby Rady Českého rozhlasu a veřejnosti, kterou Rada vůči Českému rozhlasu zastupuje (analýza bude zveřejněna). Přestože Rada ve svém návrhu zadání poptává hodnocení, nakolik vysílatel plní příslušné požadavky ZČRo a Kodexu, nesnímá tím ze sebe odpovědnost za vlastní hodnocení práce Českého rozhlasu.

Iniciátorem analýzy a autorem jejího zadání je Rada Českého rozhlasu.

2. TEORETICKÝ RÁMEC STUDIE

V souladu s výše popsáním zadáním je pro následující analýzu ústřední otázka, zda a nakolik nabízela stanice Českého rozhlasu Radio Wave ve vybraných analyzovaných pořadech svým posluchačům nepřiměřeně úzký pohled na fungování společnosti, jednostranný a vycházející zejména z levicových přístupů. Pokud by se takové podezření potvrdilo, šlo by jednoznačně o závažné zjištění, neslučitelné s legislativním a etickým rámcem fungování Českého rozhlasu (dále jen LER). Jak totiž upozorňuje teorie mediální konstrukce reality (srovnej Schulz 2000, Tuchmanová 1978), právě masová média jsou dnes jedním z nejvýznamnějších aktérů definujících (či přinejmenším silně ovlivňujících) naše vnímání reality a významy, které věcem v této realitě přiřazujeme. Winfried Schulz přitom již v 70. letech 20. století (viz Kunczik 1995, 125) upozornil, že reprezentace reality v médiích má reálné důsledky i v „mimomediální“ realitě, neboť s většinou reprezentované skutečnosti nemají příjemci médií žádnou osobní přímou zkušenost, a jsou tak odkázáni právě na významy a interpretace přenášené médii. Jeho slova následně potvrdili také Maxwell McCombs a Donald Shaw, autoři tzv. teorie nastolování agendy (*agenda setting*).¹ Podle ní má obsah médií silný vliv na to, jaká témata jsou společností pokládána za významná a která se naopak v tzv. veřejné agendě neobjevují. Častější medializace určitých témat podporuje ve společnosti jejich vnímání jako důležitých, normálních či samozřejmých.

Teorie nastolování agendy navíc upozorňuje, že zpracování a zarámování témat, s nimiž příjemci nemají přímou zkušenost, má velký vliv i na hodnocení a významy, které si konzumenti mediálních obsahů budou s těmito tématy spojovat.² Reprezentace reality v médiích tedy není jen jakousi neutrální sekundární strukturou aplikovanou na ucelený svět s utvořenými hodnotovými rámci. Naopak, jak upozorňuje například Chris Sinha (1988, 2–3), reprezentace je konstitutivní jak ve vztahu k našemu porozumění vnější realitě, tak i ve vztahu k tomu, jak se svět prezentuje našemu chápání. Skrze jazyk a jeho užívání tak média vytvářejí reprezentaci reality reflektující dominantní ideologii a reprodukuující existující strukturu sociálních vztahů (ibidem, 13), která svět a naše vnímání reality aktivně transformuje (ibidem, 58). I Stuart Hall (1997, 1–3) upozorňuje, že věci samy o sobě nemají ustálený význam a že právě jazykem coby reprezentativním systémem dáváme okolní realitě smysl a utváříme kulturu obecně sdílených významů. Výběr témat a způsob jejich zpracování (zarámování) je tak do velké míry odrazem moci a aktuálního statu quo ve společnosti.

¹ Viz například McCombs, Shaw 1991 či McCombs 2009.

² Tomuto tématu se věnuje koncept nazývaný rámcování (*framing*) Ervinga Goffmana (1974). Analýza rámcování určitého tématu se zaměřuje na to, jaké aspekty a rysy dané problematiky byly vybrány k medializaci, jakým způsobem je daný problém definován a uchopován, a jaké atributy naopak zmiňovány nejsou.

Posouzení „kvality“ či „objektivity“ výběru toho, co a jakým způsobem bude z reality medializováno, není jednoduché. Média nikdy nemohou obsáhnout vše, co se ve světě děje, a jejich obsah vždy podléhá selekci probíhající podle (více či méně) ustálených (explicitních či implicitních) principů. Denis McQuail (2002) tak například objektivitu popisuje jako takové zpracování informací, které si zachovává odstup, neutralitu, přesnost a pravdivost, neobsahuje skryté motivy, nediskriminuje různé názorové proudy a celkově přispívá k informační kvalitě coby žádoucím stavu pro to, aby ve společnosti mohlo probíhat informované demokratické rozhodování (viz McQuail 2002, 172–173). McQuail však zároveň s odkazem na Westerstahla upozorňuje na problematičnost takového pojetí objektivit – i při dodržení neutrality a pravdivosti se totiž nelze vyhnout tomu, že v médiích uváděná fakta mají ve svém důsledku i hodnotící důsledky (ibidem, 173).³ K podobným závěrům jako McQuail u objektivit dochází při úvahách o tzv. relevanci informací také Umberto Eco (1996). Každá kultura podle něj považuje za relevantní jiné aspekty reality, a relevance je tak funkcí našich kulturních praktik, nikoli samotných událostí (Eco 1996, 154–155). Objektivita je proto některými teoretiky vnímána spíše jako profesní „strategický rituál“ (Tuchmanová in Trampota, Vojtěchovská 2010, 129), založený na principech ověřování informací, uvádění zdrojů, poskytování prostoru všem stranám sporu a důsledném oddělování faktů a názorů (ibidem, 127–140). McQuail upozorňuje na dopad takového „profesního pojetí“ objektivit – k mediálnímu působení na společnost v tom případě nedochází s cílem manipulovat publikum, ale děje se tak většinou bez přímého záměru. Jedná se spíše o důsledek organizačních tendencí, rutinizace práce, mediální logiky, rámců a formátů (McQuail 2002, 395).

Za protiklad či porušení objektivit proto z tohoto hlediska nelze považovat lež či úmyslnou manipulaci, ale spíše tzv. bias⁴, tedy ideologický příznak obsažený ve způsobu zpracování tématu. Takové pojetí lze nalézt například i u Richarda Rortyho (1991, 109–110), který doporučuje zaměřit se namísto posuzování „přesnosti“ či „pravdivosti“ reprezentace (tj. metodologicko-ontologickou perspektivu) raději na perspektivu eticko-politickou. Jak upozorňuje John Thompson (1991, 53–54), ideologii přitom není nutné vnímat ve striktně negativním pojetí, tedy jako zavádějící, pokřivenou či spojenou s určitou zájmovou skupinou. Jak totiž vysvětluje Sinha (1996, 59–61), ideologie nemusí pramenit z vědomého záměru jednotlivců (například novinářů) manipulovat. Jde většinou o akcentaci určitých aspektů reality (a potlačení jiných) a o sdílení souboru určitých neuvědomovaných, obecně přijímaných předpokladů (tzv. presupozic) v rámci celkové struktury společnosti. Takové pojetí chápe ideologii jako nezbytný rámec pro zajištění fungování společnosti, na druhou stranu to ale neznamená, že v ní nedochází k jednostrannému upřednostňování některých významů a jevů.

³ Problematicke vymezení objektivit pro výzkumné účely se věnují například také Trampota a Vojtěchovská (2010, 130–134) či Sedláková (2014, 303 an.).

⁴ To potvrzuje například Reifová a kol. (2004, 168).

Tomuto pojetí ideologie je ostatně blízké i její tzv. sémiotické vymezení, v němž lze ideologii chápat jako proces produkce významů, idejí či hodnot (viz například Barthes 1967, Foucault 1994).

Spíše než pravdivost či objektivitu je proto vhodné zkoumat diskursivní formace, které mediální obsahy vytvářejí a jichž jsou součástí (viz např. Birch 1989, 15–16), a to například v souladu s pojetím diskursu Michela Foucaulta skrze analýzu toho, jakým způsobem je diskurs vystavěn, komu je do něj umožněn přístup a kdo a z jakých důvodů je naopak vyloučen.⁵ Takovou analýzu lze s využitím kvantitativních výzkumných postupů provést sledováním spektra témat a mluvčích, jimž je v analyzovaných pořadech dáván prostor, ale také sledováním afiliace mluvčích (tedy jejich avizované profese a příslušnosti k určité oficiální instituci). Přínosnější pro prozkoumání případného ideologického biasu je však analýza kvalitativními postupy, která umožní sledovat implicitní presupozice (tedy nevyslovené předpoklady považované za obecně známé, sdílené, akceptované a neproblematické), rámcování jednotlivých témat, naturalizaci jejich vyznění a také případný výskyt mýtu a mytologizace.

Pojem „mýtus“ lze podobně jako pojem „ideologie“ definovat různými způsoby. Pro účely této analýzy je možné ponechat stranou tzv. klasické pojetí mýtu (tak, jak s ním pracuje například Mircea Eliade /1998/), neboť lépe využitelný bude spíše postup Umberta Eca, který popisuje vznik mýtu jako proces symbolizace původně reálné události či jevu v realitě (Eco 2006, 211). Skrze symbolizaci se původně jednoduchá či jednoznačná událost stává mnohoznačným mýtem a svůj obsah a hodnotové rámce přenáší nikoli přes „zřejmé“ denotativní významy, ale za pomoci subtilněji a implicitně působících konotací (viz například Barthes 2005, Fiske 1990). Takový mýtus následně slouží k udržování sdílených hodnot, postojů a idejí v dané společnosti.

Působení mýtu je rovněž možné vztáhnout k omezování tzv. multiakcentuality slov (viz například Vološinov 1986 a Hartley 1982, 21–24). Většina znaků v jazyce totiž ze své podstaty obsahuje širší významový potenciál a může pro své příjemce označovat jevy pozitivní i negativní, společensky žádoucí i nežádoucí. Spojováním znaků do širších celků (diskursu, resp. mýtu) lze tuto multiakcentualitu omezit a přiřadit tak jednotlivým znakům „kýžené“ vyznění.

Definovat „pravdicovost“ či „levicovost“ médií a mediálních obsahů je nicméně velmi obtížné (ne-li nemožné). Na názorovou inklinaci novinářů či médií tak lze spíše jen usuzovat, a to zejména z akcentace určitých témat či (skupin) mluvčích a ze způsobu rámcování probíraných událostí a jevů. Jak totiž potvrzuje i Denis McQuail (2002, 399–400), média svou

⁵ Více k Foucaultovým procedurám vylučování z diskursu viz Foucault 1994.

případnou podporu dominantní moci vyjadřují převážně skrze nezáměrné postupy, například nepokryváním témat kritických vůči zavedeným institucím a státnímu zřízení či poskytováním minimálního prostoru kritickým či alternativním hlasům k problematice náboženství, rodin, komunit, podnikání či vlastenectví. Z tohoto důvodu bude v následující analýze věnována pozornost tematické šíři analyzovaných pořadů a spektru mluvčích, kteří v nich dostali prostor k vyjádření, a to s cílem posoudit nejen případnou pravicovou či levicovou inklinaci daných mediálních obsahů, ale zejména soulad daných relací s LER. Zejména vytváření platformy pro poskytování objektivních a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů publika lze totiž v souladu s Jürgenem Habermasem (2000) vnímat jako zásadní pro utváření veřejné sféry, v níž je možné prostřednictvím svobodné diskuse řešit otázky obecného zájmu a zpřístupňovat příjemcům dostatečné informace ke svobodnému utváření jejich názorů. I John Thompson (1991) ostatně upozorňuje, že pro udržení demokratického systému je klíčová funkce médií coby poskytovatelů informací, k nimž by publikum jinak nemělo přístup.

Jak však již bylo uvedeno výše, je nutno mít na paměti, že podobu mediálních obsahů neutváří jen názorová inklinace novinářů či mediálních domů, akceptace určité ideologie či obecně sdíleného mýtu. Při přenosu jevu z vnější reality do podoby standardizovaného mediálního obsahu se totiž média (vědomě i nevědomě) řídí podle řady tzv. mediálních rutin.⁶ K takovým rutinám patří například tzv. zpravodajské hodnoty, jako je kupříkladu negativita, kulturní či prostorová blízkost nebo účast obecně známých osob. Přítomnost takových prvků v události zvyšuje pravděpodobnost, že se tato stane součástí zpravodajství a následně také publicistiky.⁷ Při opakovaném zpracovávání podobných témat se média často nevyhnou ani stereotypizaci – stereotypem přitom rozumíme stabilní prvky vědomí, psychické a sociální mechanismy regulující vnímání, hodnocení určitých jevů či osob, ovlivňující naše názory, postoje a jednání (Linhart et al. 1996: 1229). Stereotypy na jednu stranu sice usnadňují naše uspořádávání a chápání reality, činí tak ale za cenu zjednodušení, paušalizace a selektivního přístupu k posuzovaným objektům, přičemž takto vytvořené charakteristiky poté média prezentují jako přirozené. Dalším dopadem rutinizace novinářské práce pak může být i minimální pozornost věnovaná v médiích příčinám a kontextu probírané situace (viz např. Giddens 1999, 368), na niž se následující analýza rovněž zaměří.

⁶ Podrobněji např. Jirák, Köpplová (2003).

⁷ Ke zpravodajským hodnotám více viz Galtung, Rugeová (1973), případně Hartley (1982, 75–83).

3. METODIKA STUDIE

Tato analýza a její zadání vychází z iniciativy Rady Českého rozhlasu. Ta jako vzorek pro analýzu vybrala tři pořady stanice Českého rozhlasu Radio Wave, konkrétně pořady *Hergot!*, *Přes čáru* a *Prolomit vlny*, a to všechny jejich díly vysílané v období od 1. 6. 2017 do 31. 10. 2017. Pořad *Hergot!* připravil ve sledovaném období 20 dílů, pořad *Přes čáru* byl během vymezeného období odvysílán 15krát a pořad *Prolomit vlny* se vysílal 21krát. Celkem tak analyzovaný vzorek sestával z 56 různých relací o celkové délce 21 hodin 15 minut.⁸

Vzorek byl vybrán Radou Českého rozhlasu tzv. záměrným výběrem, zjištění provedené analýzy tudíž není možné zobecnit ani na celé vysílání stanice Radio Wave, ani na jiná vysílání analyzovaných pořadů mimo stanovené období. Sledované období (5 měsíců vysílání) je však možno považovat za dostatečně dlouhé na to, aby analýza poskytla základní obecněji platná zjištění o struktuře a charakteristikách tří analyzovaných pořadů.

Vzhledem k tomu, že pro analýzu byly vybrány velmi rozdílné pořady, nebylo možné stanovit pouze jednu výzkumnou jednotku analýzy. Pro pořady *Přes čáru* a *Prolomit vlny*, které mají v celé své délce jednotný formát (publicistický, tj. komentářový u pořadu *Prolomit vlny* a diskusní u pořadu *Přes čáru*), představoval výzkumnou jednotku vždy celý jeden vysílaný díl. U pořadu *Hergot!*, jehož struktura sestává ze tří rozdílných částí (blok zpráv, čtení biblického či jiného tematického textu, rozhovor s hostem), byl každý díl rozdělen na více výzkumných jednotek definovaných jejich jednotnou strukturou, formátem a tematickým zaměřením. Za jednu výzkumnou jednotku tak byla považována každá zpráva v úvodním zpravodajském přehledu, samostatnou výzkumnou jednotku tvořilo i následné čtení z biblického textu a další výzkumnou jednotkou byl rozhovor s hostem. Z důvodu nesouměřitelnosti těchto výzkumných jednotek budou výsledky analýzy představeny pro jednotlivé analyzované pořady odděleně. Převážná část sledovaných ukazatelů (proměnných) byla i přesto pro všechny pořady shodná, což při prezentaci výsledků analýzy umožňuje pořady mezi sebou do jisté míry porovnávat.

V analýze byla v souladu se zadáním využita kombinace kvantitativních a kvalitativních výzkumných postupů (jejich podrobnější specifikace viz níže). Můžeme proto mluvit o provedení triangulace výzkumných metod, která má pomoci analyzovat vybrané jevy z více různých úhlů pohledu a jednotlivé poznatky vzájemně korigovat či naopak posilovat a přispět tím ke komplexnějšímu, validnímu a reliabilnímu popisu. V následujícím textu budou ze stylistických důvodů synonymně užívána označení příspěvek, zpráva, sdělení, případně i díl

⁸ Do této délky nebyla započítána hudební složka pořadu *Hergot!*, která je z pořadu v audioarchivu vyňata. Celková doba trvání tak zahrnuje pouze mluvenou složku analyzovaných pořadů.

a relace (u pořadů *Přes čáru* a *Prolomit vlny*, kde výzkumnou jednotku tvořil právě celý jeden díl/relace).

Provedená analýza měla odpovědět zejména na tyto základní výzkumné otázky:

- Jaké je v analyzovaných pořadech spektrum probíraných témat a jaká je šíře prezentovaných názorů/úhlů pohledu?
- Jaké je v analyzovaných pořadech spektrum přizvaných mluvčích – jací mluvčí dostávají prostor k vyjádření a jaké profese a organizace tyto mluvčí reprezentují?
- Je v analyzovaném vysílání zachována neutralita a nestrannost (zakotvená v LER)? Jsou ve způsobu výstavby narací v analyzovaných pořadech přítomny ideologické implikace?
- Jakým způsobem jsou v analyzovaných pořadech obsahujících formát rozhovoru tyto dialogy vedeny? Jak jsou konstruovány otázky? Dochází k indikaci postoje moderátora v otázce nebo v průběhu pořadu?

3.1 Kvantitativní postupy: obsahová analýza

V kvantitativní části výzkumu byla využita výzkumná technika tzv. obsahové analýzy. Obsahová analýza je ustálenou technikou analýzy dokumentů vycházející z pozitivistické tradice zkoumání. Lze ji charakterizovat jako výzkumnou techniku pro kvantitativní, systematický a objektivní popis zjevného obsahu komunikace.⁹ Technika obsahové analýzy je založena na kódování manifestního obsahu sdělení, který se snaží popsat na základě kvantifikace určitých v něm přítomných prvků (proměnných). Protože však tento kvantitativní přístup nedokáže postihnout drobnější významové nuance, bývá (jak to bylo provedeno i v této analýze) kombinován s kvalitativními výzkumnými technikami. Současně je obsahová analýza jedinou výzkumnou metodou, která umožňuje efektivně analyzovat rozsáhlejší vzorky a vypovídat o nich v přehledné podobě. Data, která obsahová analýza poskytuje, mají numerický charakter a vyjadřují frekvenci výskytu určitých témat, slov, obrazů apod. Ve srovnání s kvalitativními analýzami textů je poměrně schematická, neboť výzkumník vždy předem specifikuje kategorie, na jejichž základě s textem pracuje. Na druhou stranu bývá obsahové analýze vytýkáno, že původní text rozmělnuje do měřených kategorií. Je úkolem výzkumníka, aby při nahlížení textu skrze rastr kódovaných proměnných neztratil kontext celých sdělení i jejich širší sociokulturní rámec.¹⁰

⁹ Tato definice vychází z přístupu amerického sociologa a sociálního psychologa Bernarda Berelsona, který se obsahové analýze věnoval v padesátých letech 20. století.

¹⁰ Podrobněji viz např. Scherer 2005, Sedláková 2014, Trampota, Vojtěchovská 2010.

Obsahová analýza: sledované proměnné

V rámci provedené obsahové analýzy byly u každé výzkumné jednotky sledovány dva typy proměnných – jednak takzvané identifikační proměnné, které umožnily základní popis analyzovaného vzorku (počet jednotek, jejich délka, datum vysílání ap.), jednak takové, jejichž následná statistická analýza umožnila zodpovězení některých vytyčených výzkumných otázek a připravila rovněž data pro kvalitativní analýzu vzorku. Vzhledem k výše popsané rozdílnosti jednotlivých zkoumaných pořadů byly některé proměnné u různých výzkumných jednotek odlišné.

U výzkumných jednotek tak byly sledovány tyto proměnné:

- název a datum vysílání daného pořadu;
- délka jednotky;
- téma příspěvku (přičemž pro témata nebyly vzhledem k rozdílnosti a specifickému zaměření analyzovaných pořadů předem stanoveny žádné obecnější tematické kategorie – během procesu tzv. kódování byla zaznamenávána konkrétní probíraná témata, která byla následně zobecněna a kategorizována do obecnějších celků, aby bylo možné vyjádřit jejich statistické zastoupení v analyzovaném vzorku);
- jméno autora (u pořadů *Prolomit vlny* a *Přes čáru*), resp. autorů (u pořadu *Hergot!*) daného dílu pořadu¹¹;
- přítomnost nebo naopak nepřítomnost uvedení širšího kontextu probíraného tématu (například skrze popis historického vývoje či souvislostí, případně s pomocí uvedení doplňujících informací, společenského či jiného kontextu a nabídnutí různých úhlů pohledu na daný jev);
- u pořadů *Přes čáru*, *Prolomit vlny* a u rozhovorové části pořadu *Hergot!* byla sledována také přítomnost prvků personalizace, tedy například zmínění osobní historie a motivace autora pořadu či promlouvajícího hosta, případně přiblížení popisovaného tématu skrze osobní příběh nějaké jiné osoby (u rubriky zpráv a tzv. biblického okénka pořadu *Hergot!* nebyla personalizace kvůli odlišnému formátu daných jednotek sledována);
- u jednotek, které měly formu rozhovoru, byly zaznamenávány proměnné související s promlouvajícími hosty, a to:

¹¹ Důvodem ke sledování této proměnné je kromě základního posouzení četnosti a proporcionality rovněž snaha posoudit, zda jsou případné ideologické implikace a charakteristiky analyzovaných sdělení typické pro daný formát/pořad jako celek, či zda je obsah daného pořadu formován moderátorem, který jej připravuje.

- počet promlouvajících hostů,
 - profese mluvčího (tak, jak byla prezentována moderátorem/moderátory pořadu),
 - organizace, v níž mluvčí působí nebo k níž přísluší (tak, jak byla prezentována moderátorem/moderátory pořadu),
 - pohlaví mluvčího;
- u jednotek majících formu rozhovoru byl sledován i způsob vedení dialogu ze strany moderátora/moderátorů, konkrétně byly zaznamenávány prvky konfrontace hosta moderátorem či moderátory;
 - u výzkumných jednotek z pořadu *Hergot!* byly sledovány rovněž zmínky o jednotlivých církvích a spirituálních hnutích, aby bylo možno posoudit tematickou šíři pořadu ve vztahu k jednotlivým světovým náboženstvím;
 - u výzkumných jednotek s výjimkou četby z biblického textu a rozhovoru v pořadu *Hergot!* byla sledována lokalizace probíraného tématu (povaha tématu v biblické četbě a v rozhovoru pořadu *Hergot!* určení lokalizace většinou neumožňovala, proto u nich tato proměnná nebyla sledována), tj. fakt, zda se téma dotýká čistě domácích či čistě zahraničních událostí, případně zda jde o zahraniční téma s dopadem na Českou republiku (například zahraniční trend šířící se do Česka či události v mezinárodní politice ovlivňující i dění v Česku);
 - u jednotek majících formu zpravodajství (zpravodajský přehled v první části pořadu *Hergot!*) byly sledovány charakteristiky typické pro zpravodajský formát, a to:
 - výskyt negativity v dané zprávě (tj. fakt, zda zpráva pojednává o negativní události, například teroristickém útoku, skandálu v církvi či úmrtí významné osobnosti),
 - přesnější lokalizace daného příspěvku (tj. země, o dění v níž zpráva informuje).

Hodnoty, jichž jednotlivé proměnné u sledovaných příspěvků nabývaly, byly v rámci analýzy zanášeny do tzv. kódovacího archu. Výsledná datová matice byla následně podrobena statistické analýze.

3.2 Kvalitativní postupy: zakotvená teorie, diskursivní, sémiotická a konverzační analýza

Cílem té části analýzy, která byla realizována prostřednictvím metod a principů kvalitativní analýzy, byl zevrubný rozbor zkoumaných pořadů především z hlediska naplnění cílů odvozených ze zadání analýzy. Současně probíhala identifikace dalších jevů či způsobů výstavby jednotlivých relací či výstavby v nich obsažených reprezentací z hlediska užívání mediálních rutin, stereotypů atd. (tedy jevů, které mohou vést k rozporu s požadavky na výslednou podobu pořadů ve vztahu k požadavkům vyplývajícím z LER).

Základní analytickou procedurou v rámci každého ze zkoumaných pořadů v daném období bylo využití postupů a principů zakotvené teorie (v posloupnosti otevřené – selektivní – axiální kódování)¹², jejichž prostřednictvím byly identifikovány charakteristické rysy daného pořadu (strukturace pořadu, využití postupů různých žánrů či formátů, typické charakteristiky stylu prezentace /styl moderování, charakteristické postupy vedení rozhovorů atd./, tematická struktura daného pořadu a její případné charakteristické prvky a rysy), prvky a postupy výstavby jednotlivých narací, způsoby výstavby a formy výsledné podoby reprezentace atd.

Následně byla využitím postupů a nástrojů širšího spektra metod (zejména z rámce diskursivní¹³, sémiotické¹⁴ a konverzační¹⁵ analýzy) analyzována struktura výstavby jednotlivých výpovědí a komunikačních interakcí ve sledovaných pořadech s cílem identifikovat zejména případné užívání prvků/postupů/způsobů výstavby, jež by mohly být interpretovány coby inkonzistentní s požadavky vyplývajících z LER (od nadreprezentace konkrétních jevů, postojů, názorů, ideových či ideologických konceptů přes problematiku formy/způsoby vedení rozhovorů až po styl narativů i komunikačních interakcí, který by vykazoval prvky nekorespondující s požadavky vyplývajících z LER).

V rámci zmíněného spektra metod a postupů byla věnována zevrubná pozornost případnému užití prvků/postupů, které bylo možno vnímat coby projevy, proponování či implikaci ideologicky zakotveného postoje mluvčích, nad/pod-reprezentace konkrétních ideových, náboženských či ideologických směrů/systémů, a to jak v podobě explicitních odkazů na konkrétní ideologické (ale i například náboženské – v rámci pořadu *Hergot!*) systémy, pozice či orientaci, tak v podobě implikací, jež by bylo možno k některému z těchto systémů, pozic či orientaci vztáhnout. Tato část analýzy byla dominantně založena na postupech a principech diskursivní a sémiotické analýzy, umožňujících identifikovat například užití specifických narativních/reprezentačních postupů implikujících ideologické zakotvení autora, přítomnost

¹² Viz například Strauss, Corbinová 1999.

¹³ Van Dijk 1993, Fairclough 2003, Phillips, Hardy 2002, Wodaková, Meyer 2002.

¹⁴ Sedláková 2014, Chandler 2002.

¹⁵ Heritage 1997, Psathas 1995, Stubbs 1983.

axiomatické legitimizace atd. Vztahovala se tedy k charakteristikám analyzovaných textů *per se*.¹⁶ Vzhledem k problematickému vymezení samotného konceptu ideologie¹⁷ a jevů s ním souvisejících se analýza soustředila jak na zjevné, tak i na implicitní (avšak identifikovatelné) odkazy na konkrétní ideologický systém, stejně jako na více či méně signifikantní (ale rovněž identifikovatelnou) ideologickou pozici či optiku výstavby narativu či způsobu reprezentace ze strany jednotlivých mluvčích (nejen hostů v případě rozhovorů, ale i například autorů glos v případě pořadu *Prolomit vlny*) či na implikaci takové pozice/optiky.

Zvláštní zřetel byl věnován narativům, které měly formu kritické reflexe konkrétních jevů/procesů/názorů/postojů, a to zejména způsobům a formám legitimizace/argumentace, jež byly v takovýchto narativech využívány, a možnosti vztáhnout je k některému z konkrétních ideologických systémů/směrů (ve smyslu identifikace případného ideologického „příznaku“ a analýzy jeho míry/intenzity¹⁸).

V obecných intencích je současně nutno zdůraznit, že smyslem analýzy nebylo posuzovat faktickou správnost či korespondenci jednotlivých výpovědí s „realitou“ (to by v rámci této analýzy ani nebylo možné), ale zaměřit se na korektnost a relevanci výstavby reprezentace, legitimitu tvrzení/soudů ve smyslu relevance argumentace, legitimity mluvčích odvozené z jeho statusu atd.

Analýza kultivovanosti jazykového projevu v analyzovaných komunikátech se dominantně soustředila kromě samotné výstavby narativů (jak na úrovni promluv jednotlivých mluvčích, tak na úrovni stylu a způsobu vedení komunikačních interakcí – rozhovorů s hosty, mezi moderátory atd. – korespondujících s normativními koncepty) formou „inverzní optiky“ na

¹⁶ Zjištění analýzy se proto z logiky věci mohou lišit od způsobu interpretace konkrétním posluchačem v závislosti na jím zastávané ideologické perspektivě. Reálnou interpretační perspektivu (konkrétní interpretaci konkrétním posluchačem) by bylo možno testovat pouze formou recepční analýzy – například prostřednictvím využití techniky tzv. focus group – avšak ani takový postup by nemohl poskytnout obecně platné závěry.

¹⁷ Vzhledem k šíři a variabilitě (nejen) sociálněvědního pojetí ideologie (viz například Althusser 1971, Mannheim 1991) je zřejmé, že v odpovídajících intencích je možno či spíše nutno vnímat jakoukoliv promluvu jako vždy již odvozenou z konkrétní ideologické pozice/optiky (koncept ideologie se tak do značné míry překrývá s konceptem světónázoru). Protože by ale takový postup byl metodologicky/analyticky kontraproduktivní a do značné míry by se mýjel s duchem/smyslem zadání analýzy, byla pozornost soustředěna na více či méně explicitní (signifikantní) projevy ideologie či ideologicky založené anebo z ní odvozené argumentace, legitimizace atd. (sama témata byla vnímána jako ideologicky neutrální, posuzován byl způsob jejich reprezentace/narativizace).

¹⁸ V mediálních studiích je pro označení tohoto „příznaku“ užíván anglicismus „bias“, který označuje charakteristiku jakékoliv mediální reprezentace v tom smyslu, že z principu je jakékoliv sdělení „zatíženo“ vyšší či menší mírou bias, ustavené ideologickým zakotvením mluvčího (viz například výše zmíněný koncept multiakcentuality). Cílem analýzy v tomto aspektu byla identifikace toho, do jaké míry se jednotlivým mluvčím daří potlačit míru bias jak z hlediska tematizace, tak i narativizace a reprezentace předmětu (události/aktéra/tématu) promluvy, a to např. ne/užitím labellingu, rétorických figur a tropů, ne/použitím argumentace atd.). Tento moment analýzy současně zohledňoval (v intencích konceptu hegemonie /viz Gramsci 1959/) předpoklad, že v rámci hegemonních strategií utváření souhlasu (s oficiálním či dominujícím ideologickým diskursem) bývají jakékoliv projevy kritické reflexe konkrétních aspektů sociální reality, sociálního života, politického či ekonomického uspořádání vnímány (a tím a priori diskvalifikovány) jako nelegitimní, ideologicky zatížené, revizionistické atd. Zvláštní pozornost tak byla zaměřena i na témata, která by bylo možno v rámci současného dominantního ideologického diskursu vnímat coby politicky, ideologicky, aktivisticky apod. motivovaná.

identifikaci případných jevů, postupů a principů výstavby narativizace, které by bylo možno vnímat jako nekonzistentní jak s deklarovanými požadavky a charakteristikami vyplývajícími z LER, tak s predikovatelnými očekáváními recipientů ustavenými/odvozenými ze statutu dané stanice média veřejné služby (tedy například užívání výrazů nespisovného jazyka; pochybení stylistického charakteru; nadměrné a nedůvodné využívání specifických a s formátem daného pořadu nekonzistentních rétorických postupů, figur a prvků; nekorektní vedení komunikačních interakcí v podobě neopodstatněného přerušování ostatních mluvčích; dezinterpretace výpovědí ostatních mluvčích atd.).

4. ANALYTICKÁ ČÁST STUDIE

4.1 Hlavní zjištění analýzy

- Tematické zaměření analyzovaných pořadů v daném období lze označit za široké, neomezující se na úzkou skupinu témat či aktérů ani na události čistě domácí či naopak zahraniční. Celkově se analyzované pořady zaměřují zejména na společenská témata a problémy, naopak politika a ekonomika se objevují ve výrazně menší míře (což odpovídá deklarovanému zaměření všech pořadů).
- Témata v pořadech nejsou reprezentována úzkým či ideologicky zakotveným způsobem (například v intencích konkrétního ideologického či náboženského směru), ale neutrálně a stylem odpovídajícím danému formátu či žánru. Všechny příspěvky byly narativizovány bez užití neadekvátních narativních postupů a prvků (například rétorických figur, tropů atd.), které by byly ideologicky motivované.
- Mluvčí, kteří dostávají v analyzovaných pořadech prostor, se vykazují odborností a/nebo angažovaností ve vztahu k danému tématu. Spektrum jejich odbornosti a institucí, které tito mluvčí ve vysílání reprezentují, lze rovněž označit za široké. Mluvčí pocházejí zejména z oficiálních organizací (vysoké školy, státní či církevní instituce apod.).
- V pořadech (či jejich částech) obsahujících formu rozhovoru je moderátory při vedení debaty kladen důraz na fakta a dostatečný kontext, nikoli na konfrontaci s mluvčími či mluvčích mezi sebou. Konfrontační prvky byly v rámci analyzovaných pořadů identifikovány pouze okrajově, naopak kontext a pozadí probíraných témat byly posluchačům nabídnuty ve většině analyzovaných příspěvků.
- Vedení rozhovorů je možno považovat ze strany moderátorů za kompetentně a korektně vedené.
- Z hlediska kultivovanosti jazykového projevu nebyly identifikovány jevy, postupy či způsoby, jež by bylo možno označit za odporující požadavkům plynoucím z LER. Užití prvky lze naopak považovat za funkční ve vztahu k charakteru stanice Radio Wave a jejího zaměření na specifické publikum.

Pro všechny analyzované pořady platí, že analýza jak z hlediska specifikace zadání, tak ani v širším ohledu nezjistila žádné podstatné pochybení ani nedostatky, které by bylo možno interpretovat jako inkonzistentní s požadavky, které na obsah, formu či kvalitu zkoumaných pořadů vyplývají z LER.

4.2 Podrobné výsledky kvantitativní části analýzy

V souladu se zadáním byla analýze podrobena vysílání pořadů Radia Wave *Hergot!*, *Přes čáru* a *Prolomit vlny* z období od 1. 6. 2017 do 31. 10. 2017. Celkem vzorek tvořilo 20 relací pořadu *Hergot* o celkové délce 14 hodin 54 minut¹⁹, 15 relací pořadu *Přes čáru* o celkové délce 4 hodiny 55 minut a také 21 relací pořadu *Prolomit vlny* o celkové délce 1 hodina 25 minut. Dohromady tak vzorek zahrnoval 56 relací v délce 21 hodin 15 minut.

Jednotlivé pořady jsou svou strukturou, formátem i zaměřením velmi rozdílné. To dokazuje už jejich odlišná délka – jeden díl pořadu *Prolomit vlny* zabíral v průměru 4 minuty (nejkratší relace trvala 3 minuty, nejdelší mírně přes 5 minut), *Přes čáru* trvalo v průměru 19,5 minuty (rozpětí od 14,5 do 23,5 minuty), délka pořadu *Hergot!* zabírala standardně 1 hodinu (včetně hudby), z níž analyzovaná mluvená složka tvořila v průměru 45 minut. Jak již bylo uvedeno výše, z důvodu „disproporčnosti“ v délce a formátu budou výsledky analýzy prezentovány odděleně po jednotlivých pořadech.

Prolomit vlny

Pořad *Prolomit vlny* je podle informací na webových stránkách Radia Wave „glosářem“, přinášejícím osobní komentáře externích spolupracovníků redakce zaměřené na soudobou kulturu, události a fenomény²⁰. Již z tohoto popisu je zřejmé, že pořad nabízí posluchačům osobitý přístup k tématu, jež si daný autor sám volí.²¹ V analyzovaném vzorku šlo sice o nejčastěji vysílaný pořad (21 relací), svým rozsahem byl však jednoznačně nejkratší. Jeho průměrná délka dosahovala 4 minuty 4 vteřiny.

V analyzovaném období se v pořadu vystřídal 13 různých autorů. Jednoznačně nejčastěji se ve vzorku objevovaly příspěvky Zuzany Fuksové (6 relací, tj. více než čtvrtina analyzovaných příspěvků). Dvakrát do pořadu ve sledovaných měsících přispěli Silvie Lauder, Jakub Ort a Jan Škrob²², po jednom příspěvku pak napsali Alžběta Bačiková, Hana Biriczová, Barbora Bírová, Magdaléna Fajtová, Pavel Karous, Jan Motal, Jana Římanová, Dalibor Špok a Ondřej Trhoň. Celkem bylo mezi autory 7 žen a 6 mužů, s ohledem na počet příspěvků od jednotlivých komentátorů mírně převažoval „ženský“ pohled (ženy byly autorkami 62 % příspěvků).

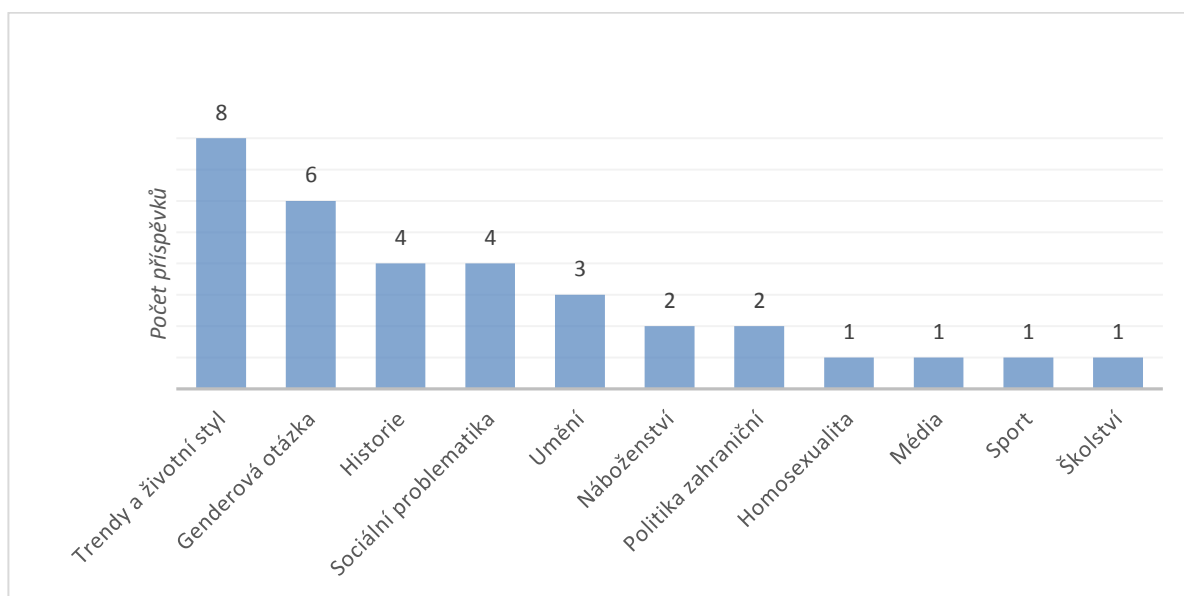
¹⁹ Pořad *Hergot!* byl analyzován v podobě, v jaké je dostupný v audioarchivu Českého rozhlasu iRadio, tj. bez hudební složky (jež nebyla pro zadání a cíl analýzy podstatná). Celková délka analyzovaných relací pořadu *Hergot!* tak zahrnuje jen mluvenou část pořadu.

²⁰ Viz <https://wave.rozhlas.cz/prolomit-vlny-5183367/o-poradu>.

²¹ Viz i upozornění na webu pořadu, že „Komentáře v rubrice *Prolomit vlny* vyjadřují názory autora/autorky.“ (<https://wave.rozhlas.cz/prolomit-vlny-5183367/o-poradu>).

²² Jakub Ort a Jan Škrob jsou zároveň autory a moderátory dalšího analyzovaného pořadu, *Hergot!* (viz níže).

Graf č. 1: Témata příspěvků pořadu *Prolomit vlny*²³

Tematické zaměření příspěvků bylo poměrně široké²⁴. V téměř dvou pětinach příspěvků (8 příspěvků, tj. 38 %) byly tematizovány aktuální trendy a životní styl (například život tzv. mileniálů či hipsterů, práce formou tzv. freelancingu, probíhající kampaň proti sexuálnímu obtěžování #MeToo či změna přístupu k tzv. rychlé módě). V necelé třetině příspěvků (6 příspěvků, 29 %) téma souviselo i s genderovou problematikou (například pozice žen v umění, již zmíněná kampaň #MeToo či postoj společnosti k mužskému pláči), pětina příspěvků (4 komentáře, 19 %) se týkala historie (například svátek sv. Václava či události v České republice během tzv. nultých let) a stejný počet se dotýkal také sociální tematiky (např. aktivity představující veřejnosti život lidí bez domova, fenomén strachu ve společnosti či aktuální ceny nájmu a ne/možnost pořídit si vlastní bydlení). Ve třech případech (14 % příspěvků) se objevila témata umění (např. situace ve výstavní síni Mánes). Dvakrát (10 % příspěvků) bylo identifikováno téma náboženství (např. v otázce stavby mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze²⁵) a také zahraniční politiky (např. přístup barské političky Aun Schan Su Ťij k situaci barských muslimů), jedenkrát (5 %) se vyskytla témata homosexuality (příprava německého zákona zrovnoprávňujícího homosexuální

²³ Jeden příspěvek se mohl věnovat i více než jednomu tématu, součet všech hodnot proto převyšuje počet analyzovaných děl pořadu.

²⁴ Na tomto místě je vhodné připomenout (jak již bylo uvedeno v kapitole věnované metodice práce), že témata nebyla vybírána a jednotlivým relacím přiřazována z předem stanovených tematických kategorií, ale byla stanovována až po procesu tzv. kódování, kdy byla konkrétní témata postupně zobecňována do širších kategorií. Jeden příspěvek se přitom mohl týkat i více témat (například v příspěvku pořadu *Prolomit vlny* z 6. 6. 2017 o minimálním zastoupení žen–umělkyn na Zlínském salonu bylo identifikováno jak téma umění a kultury, tak i téma genderové problematiky). V takových případech byla kódována všechna identifikovaná témata, součet výskytů všech zmíněných témat proto přesahuje počet analyzovaných příspěvků.

²⁵ Toto téma v pořadu *Prolomit vlny* glosoval Jakub Ort, autor a moderátor dalšího analyzovaného pořadu (*Hergot!*).

a heterosexuální sňatky), médií (přístup portálu Seznam.cz ke konspiračním webům), sportu (mužský pláč v tenise) či školství (otázka „neužitečnosti“ některých vysokoškolských oborů). Toto tematické rozložení ukazuje graf č. 1.

Celkově lze tento výčet shrnout konstatováním, že pořad *Prolomit vlny* se ve sledovaném období zaměřoval zejména na témata související se společností v širokém slova smyslu (tj. například životním stylem a trendy, historií, uměním a sociálními problémy). Naopak témata spojená s politikou či ekonomikou se v komentářích objevovala minimálně. Většina příspěvků se týkala dění v České republice nebo takových zahraničních událostí, které měly vliv i na české posluchače (souvislost s Českou republikou byla identifikována ve čtyřech pětinach příspěvků, konkrétně v 17, tj. 81 %). Dva příspěvky nebylo možné vzhledem ke specifickému tématu lokalizovat (životní styl tzv. freelancerů a trend tzv. hipsterů), čistě zahraniční témata se objevila rovněž dvakrát (příprava zákona v Německu a situace Rohingů v Barmě).

V nadpoloviční většině příspěvků (13, tj. 62 %) byly obsaženy doplňující a rozšiřující informace, které umožnily posluchači pochopit téma v kontextu (například informace o historii tématu a jeho dosavadním vývoji či o různých úhlech pohledu na něj). Zhruba polovina příspěvků (11, tj. 52 %) obsahovala i prvky personalizace, například popis osobní situace autora či autorky a jejich vztahu k probíranému tématu – tento fakt však vzhledem k „autorskému“ formátu pořadu není překvapivý a nelze jej vnímat jako problematický.

Přes čáru

Diskusní pořad *Přes čáru* přináší rozhovory týkající se aktuálních společenských témat, přičemž podle informací na webových stránkách Radia Wave stále postupně rozšiřuje svůj tematický záběr.²⁶ V analyzovaném období byl pořad vysílán celkem patnáctkrát, z čehož desetkrát byla jeho moderátorkou Hana Kuncová a pětkrát Dalibor Zíta. Průměrná délka pořadu dosahovala 19 minut a 22 vteřin, nejkratší relace trvala 14 minut 19 vteřin a nejdelší krátce přes 23 minut.

K vybranému tématu se v pořadu většinou vyjadřovali jeden až tři hosté (a to buď formou živého rozhovoru, nebo i předtočených odpovědí na dotazy moderátorů). Nejčastěji byli pozváni mluvčí tři (5 relací, 33 %) nebo dva (4 relace, 27 %), jeden host mluvil v pětinach pořadů (3, tj. 20 %), v jednom případě (7 %) bylo mluvčích pět. Ve dvou relacích moderátoři zařadili do vysílání další mluvčí formou předtočené ankety mezi veřejností (10. 7. 2017, téma držení zbraní) a mezi svými spolupracovníky z Radia Wave (4. 9. 2017, téma výuky sexuality u dětí)

²⁶ Viz <https://wave.rozhlas.cz/pres-caru-5183547/o-poradu>.

– v těchto případech počet mluvčích dosáhl osmi (držení zbraní), respektive šesti (výuka sexuality) osob.

Nejčastěji v pořadu dostávali slovo mluvčí z řad novinářů (7 osob, tj. 18 % ze všech mluvčích, kteří v pořadu v daném období dostali prostor) a veřejnosti (6 osob, 15 %). Tyto dvě skupiny však své vysoké zastoupení získaly právě díky zmíněným předtočeným anketám, kde vystoupili čtyři novináři a šest osob z řad veřejnosti. Ankety však tvořily pouze malou část celkové stopáže pořadu. Mezi těmi mluvčími, kteří dostali prostor v pořadu mimo ankety, se nejčastěji objevovali nejen novináři (4 osoby, 13 % všech mluvčích mimo ankety), ale také umělci či umělečtí kurátoři (3 osoby, 10 %) a pedagogové (3 osoby, 10 %). Po dvou zástupcích (7 %) měli mluvčí z řad sociologů, aktivistů (či zástupců neziskových organizací), úředníků, dvakrát v pořadu zaznělo i vyjádření sexuologa (šlo však o jednoho mluvčího). Jedenkrát (3 %) byli v *Přes čáru* zastoupeni religionista či teolog, zdravotník, duchovní, student, ekolog, manažer, sportovec, meteorolog, odborník na Katalánsko, marketingový expert, odborník na vzdělávání a také člověk vyprávějící o své zkušenosti s pobytem ve vězení. Z kategorií mluvčích, které bývají v diskusních pořadech na aktuální témata často přítomny²⁷, nebyli zastoupeni například politici, politologové, ekonomové či právníci. Jak je z tohoto výčtu patrné, pořad *Přes čáru* se na aktuální témata zaměřuje spíše z pozice sociálních a humanitních vědců, novinářů a umělců, než z politického či politologického hlediska (tento pohled se ovšem často objevuje ve vysílání jiných pořadů a stanic Českého rozhlasu, například Českého rozhlasu Plus).

V rámci analýzy bylo sledováno také to, z jakých organizací mluvčí pocházeli. Skladba pozvaných hostů se ukázala být pestrá – objevovali se zástupci státních institucí, školství, iniciativ a neziskových organizací i sportovních klubů. Čtyři z nich působili v Českém rozhlasu (šlo však pouze o respondenty výše zmíněné ankety), tři na Univerzitě Karlově v Praze (každý ale na jiné fakultě), po jednom zástupci měly v pořadu Masarykova univerzita, Akademie výtvarných umění, Národní ústav duševního zdraví, Lesy ČR, MŠMT ČR, Kancelář veřejného ochránce práv, organizace EduIn, Romea, Duha, klub Sparta Praha, dále Sdružení na ochranu práv majitelů zbraní, iniciativa Nulová mzda a dvě české základní školy. U devíti mluvčích (a také u šesti respondentů ankety z řad veřejnosti) nebyla organizace explicitně uvedena (většinou to však nebylo ve vztahu k tématu nutné – afiliace takto nebyla uvedena např. u dokumentaristy Víta Klusáka, který mluvil o svém novém filmu, u spisovatelky Evy Kantůrkové, jež vzpomínala na události ze srpna 1968, nebo u Fatimy Rahimi, která v pořadu promlouvala z pozice fotbalové fanynky sledující i ženský fotbal). Z hlediska pohlaví

²⁷ Viz například předcházející analýzy vysílání Českého rozhlasu (Mediatenor 2017, Focus 2017, Focus 2016, Sedláková, Lapčík, Burešová 2016).

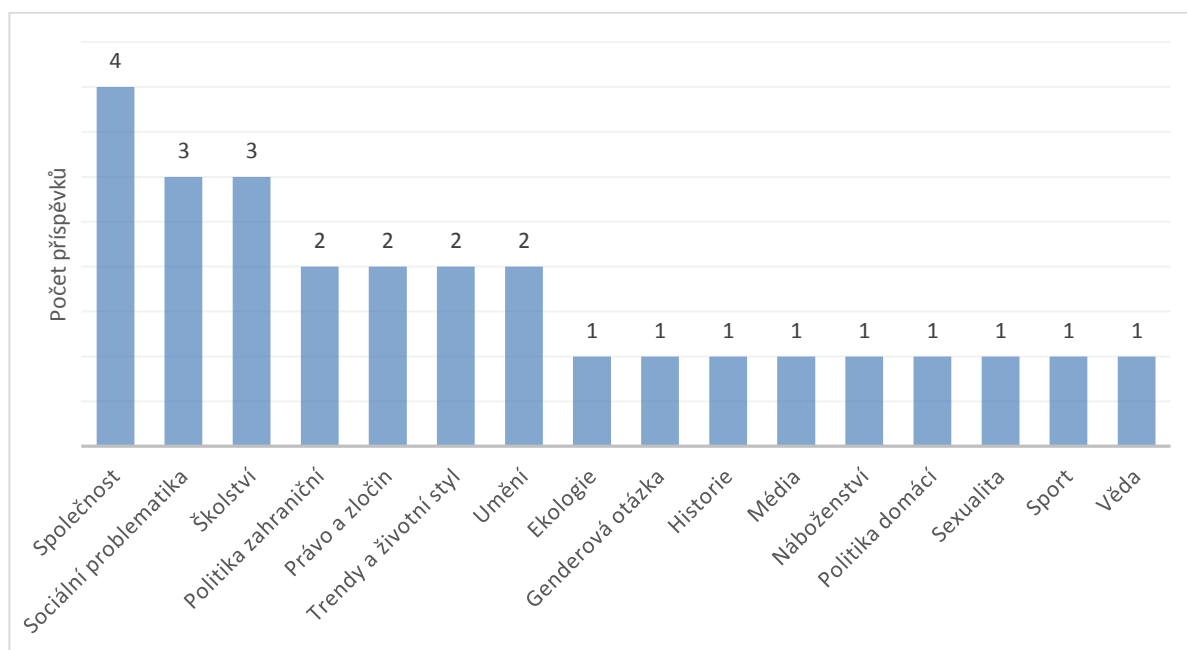
bylo mezi mluvčími zastoupeno mírně více mužů než žen (17 ku 12, bez započítání dotázaných v anketách činil poměr 12 ku 7).

Pořad, respektive jeho analyzované relace lze zařadit mezi tzv. institucionální interview, v němž je významná role moderátora či moderátorky, kteří určují témata, kladou dotazy a usměrňují ostatní mluvčí. Přestože jsou do vysílání *Přes čáru* zpravidla zváni dva či více hostů, spíše než o debatu se jedná o informativní rozhovor, neboť cílem pořadu zjevně není přímá konfrontace (názorů) účastníků, ale zjištění informací o probíraném tématu, jeho kontextu a různých aspektech. Větší počet hostů zde plní spíše funkci nabídnutí více relevantních faktů či úhlů pohledu, nejde tedy o pomyslné „názorové oponenty“. To, že se nejedná o debatu s konfrontačním účelem, je jasné i ze stylu kladených otázek – v analyzovaných relacích byly prvky konfrontace zaznamenány pouze dvakrát, a to jen okrajově (na úrovni jednotlivých replik)²⁸. Celkově tak bylo možné všechny díly pořadu hodnotit jako neutrálně či kooperativně vedené interview. Vzhledem k tomu, že dialog má formu informativního rozhovoru, je za jednoznačně pozitivní možné považovat fakt, že většina mluvčích byla ve vysílání afiliována ke konkrétní oficiální organizaci (univerzita, státní úřad apod.) a/nebo k odborné profesi, která s probíraným tématem souvisí – jednalo se tedy o kompetentní mluvčí, kteří se mohou k probíranému tématu fundovaně vyjádřit a nabídnout posluchačům nejen své názory, ale především fakta a širší kontextualizaci problému.

Z tematického hlediska je možné i tento pořad označit jako široce zaměřený, patrný je tu však důraz na společenská témata. Tematickou strukturu analyzovaného pořadu ukazuje graf č. 2. Nejčastěji byla v pořadu pojednávána následující témata: stav české společnosti (4 příspěvky, 27 %), společenské problémy (3 příspěvky, 20 %) a školství (3 příspěvky, 20 %). Ke společensky zaměřeným dílům pořadu *Přes čáru* patřily například ty věnované specifikům mladých českých voličů, extremismu v Česku, vzpomínkám na události srpna roku 1968, výchově sexuality u českých dětí a českému školství obecně. V analyzovaných příspěvcích se ale objevovalo i téma zahraniční politiky (2 příspěvky, 13 % – vztah Katalánska a Španělska a mladí voliči ve Velké Británii), práva a bezpečnosti (2 příspěvky, 13 % – držení zbraní a vězeňský systém v České republice) anebo sportu (1 příspěvek /tj. 7 %/ na téma ženského fotbalu). Z hlediska lokalizace témat byly tři čtvrtiny příspěvků (11, tj. 73 %) buď přímo domácí, nebo s českým děním související. Dva díly pořadu (13 %) byly vyhodnoceny jako zahraniční bez přímé souvislosti s Českem (dění v Katalánsku, období hurikánů a jejich souvislost s globálním oteplováním), u dalších dvou (13 %) nebylo možno lokalizaci kvůli širší perspektivě určit (témata ženského fotbalu a specifik mladých voličů).

²⁸ Konfrontace se vyskytla pouze na úrovni některých dotazů, nikoli pořadu jako celku. Jednalo se konkrétně o relace věnované extremismu v ČR z pohledu filmařů (7. 8. 2017, hosté Vít Klusák a Zuzana Piussi) a pracovním podmínkám a budoucnosti českých učitelů (2. 10. 2017, hosté Jan Šotola, Jan Juříček, Bohumil Kartous, Aleksi Šedo, Petr Pavlík).

Graf č. 2: Témata příspěvků pořadu *Přes čáru*²⁹

Pravděpodobně i kvůli delší stopáži pořadu a především proto, že se ho účastnilo většinou dva a více hostů, nabízely analyzované relace svým posluchačům kontextualizaci probíraného tématu, jeho širší souvislosti, historický vývoj či různé úhly pohledu na něj. Zhruba v polovině případů (8 příspěvků, 53 %) se v debatě vyskytly prvky personalizace (například osobní příběh bývalého vězně, vzpomínky Evy Kantůrkové na srpen 1968, osobní zkušenosti českých pedagogů či české fotbalistky).

Hergot!

Poslední analyzovaný pořad, *Hergot!*, byl v daném období vysílán dvacetkrát. Jedná se o pořad zaměřený na spiritualitu a náboženská témata. Podle informací na webu Radia Wave nabízí „*neortodoxní pohled na duchovní záležitosti v souvislosti s děním světským.*“³⁰ V rolích moderátorů se v analyzovaných relacích střídali Petr Wagner (jako jediný byl přítomen ve všech 20 dílech pořadu), Dominik Čejka (12 dílů, 60 %), Jan Škrob (10 dílů, 50 %), Jakub Ort (9 dílů, 45 %) a Fatima Rahimi (8 dílů, 40 %).

Pořad má pevnou, ustálenou strukturu – začíná blokem zpráv souvisejících s náboženstvími a spiritualitou, pokračuje tzv. okénkem primárních pramenů (tedy četbou, vycházející většinou /avšak ne výhradně/ z biblických textů, a její následnou interpretací) a končí rozhovorem

²⁹ Opět platí, že jeden příspěvek mohl být zaměřen na více než jedno téma a všechna témata byla během analýzy zaznamenána, součet všech hodnot proto převyšuje počet analyzovaných dílů pořadu.

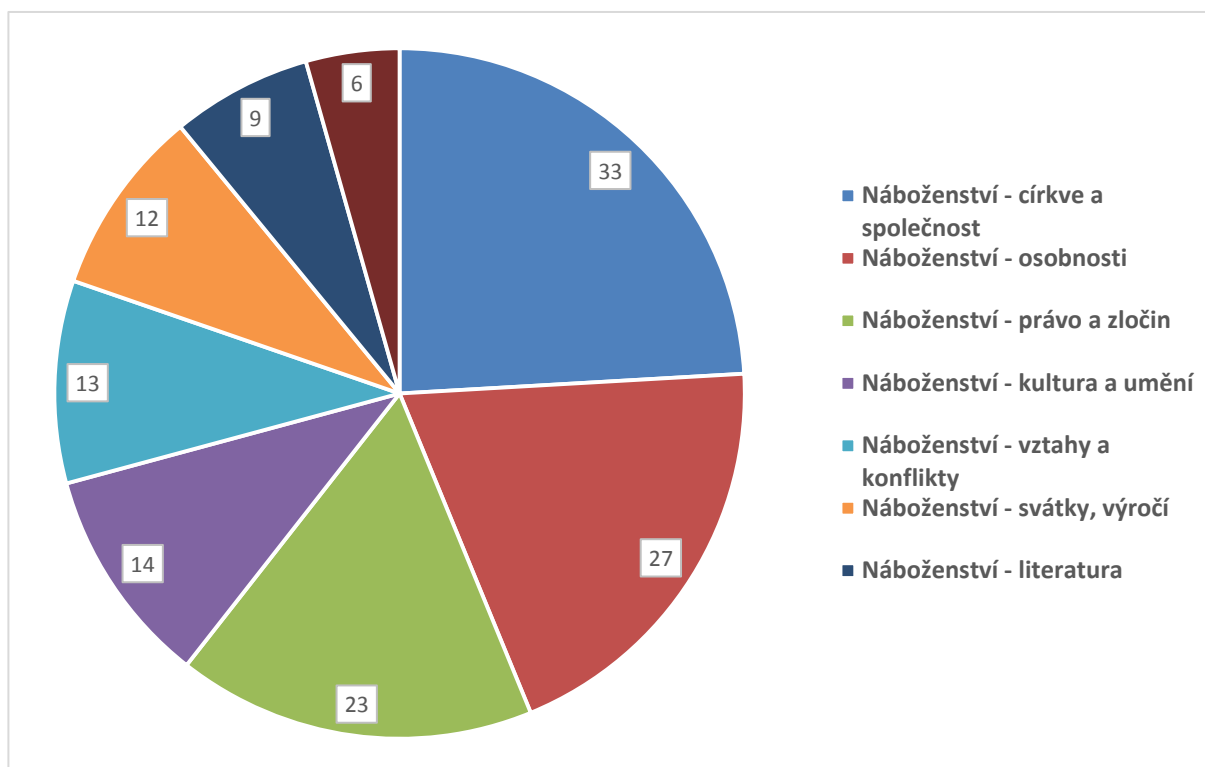
³⁰ Viz <https://wave.rozhlas.cz/hergot-5179899/o-poradu>.

s pozvaným hostem. Zatímco blok zpráv v úvodu tvoří relativně nezávislý celek, rozhovor a četba primárních pramenů jsou tematicky provázány (četba uvozuje následný rozhovor, poskytuje kontext daného tématu nebo výchozí náměty k diskusi). Jak již bylo uvedeno v kapitole věnované metodice práce, vzhledem k velmi odlišné formě a obsahu byly jednotlivé části pořadu podrobeny analýze odděleně.

Zpravodajský oddíl byl analyzován zejména se zaměřením na šíři spektra probíraných témat a zmiňovaných náboženství, orientaci na negativní události a na lokalizaci původu zpráv. Celkově bylo v analyzovaných dílech pořadu odvysíláno 150 různých zpráv, mezi něž byly zařazovány i pozvánky na konference či kulturní akce a tipy na nové knihy. Délka jednotlivých zpráv se pohybovala od několika vteřin (nejkratší trvala 9 sekund) po několik minut (nejdelší zpráva měla délku 4 minuty 7 vteřin). Průměrně jedna zpráva trvala zhruba jednu minutu.

Z tematického hlediska pokrývaly analyzované zprávy široké spektrum od aktuálních politických a společenských událostí přes kulturu a historii až po sport. S ohledem na celkové zaměření pořadu je logické, že nejčastěji se ve zprávách objevovala témata spojená s náboženstvím, i to se však dělo s důrazem na různé aspekty víry, spirituality a církevních záležitostí. Ve zprávách byla pokryta problematika postavení a role různých církví ve společnosti (33 příspěvků, tj. 22 %), informace o významných církevních osobnostech a jejich činech či postojích, případně o jmenování nových funkcionářů církví (27 zpráv, 18 %). Zařazeny byly i informace o soudních sporech a obviněních spojených s církvemi a jejich představiteli (a to jak například ve spojení s obviněním ze sexuálního zneužívání, tak i s persekucí církví v některých zemích, celkem 23 příspěvků, tj. 15 %), o kulturních akcích spojených s vírou a církvemi (14 zpráv, 9 %), o vztazích či konfliktech různých církví a náboženství (13 zpráv, 9 %), o aktuálních náboženských svátcích a výročích (12 zpráv, 8 %), a také tipy na novou nábožensky zaměřenou či se spiritualitou související literaturu (9 zpráv, 6 %). Šest zpráv (4 %) nebylo možno zařadit do žádné z předchozích kategorií – jednalo se např. o zprávy o zapojení duchovních různých církví do výzkumu účinků drog, o vztahu sportu a politiky v Íránu či o výzvě saúdskoarabského prince k toleranci v islámu. Graf č. 3 ukazuje široké tematické zaměření na různé aspekty náboženství ve zpravodajství pořadu.

Graf č. 3: Variabilita informování o náboženství ve zprávách pořadu *Hergot!*³¹

Jednotlivé zprávy však nebyly prezentovány jen optikou religiozity – ve spojení s náboženstvím či spiritualitou byly pojednány i některé události z mezinárodní politiky, vědy či historie, ale i aktuální témata v médiích, o problematice genderové nerovnosti nebo postavení homosexuálů ve společnosti, o sportu, ekologii a umění. U některých zpráv nebylo propojení s náboženstvím explicitně uvedeno, ačkoli implicitně se i v nich tematika religiozity objevovala a zaměření pořadu odpovídaly (šlo například o informace o vztazích Indie s Pákistánem, o nově zřizovaných veřejných lednicích pro chudé ve Spojených arabských emirátech či o novém archeologickém nálezů z období dobývání Jeruzaléma).

Zprávy se neomezovaly pouze na informování o křesťanských církvích či o dění v Česku a Evropě. Naopak, v analyzovaném vzorku vedle zpráv o dění v České republice, USA, Velké Británii, Vatikánu či Německu zazněly také novinky z Afghánistánu, Austrálie, Bosny, Číny, Indie, Iráku, Izraele, Kanady, Keni, Saúdské Arábie a řady dalších zemí. Celkově bylo z hlediska lokalizace 71 % zpráv (107) identifikováno jako čistě zahraničních bez vztahu k České republice, 26 % (39) pak tvořily informace z českého prostředí nebo takové, které měly na Českou republiku dopad. U čtyř příspěvků (3 %) nebylo možné lokalizaci jednoznačně klasifikovat (tyto zprávy se týkaly např. informací o aktuální fázi liturgického roku,

³¹ Graf zobrazuje tematické zaměření pouze těch zpráv, které o náboženství explicitně pojednávají. Zpráv, které nebyly s náboženstvím explicitně spojeny (ačkoli se spiritualitou nějakým způsobem souvisely - viz výčet jejich témat v textu), bylo celkem 24. Přitom jedna zpráva se mohla věnovat i více než jednomu tématu, některé zprávy se naopak náboženství explicitně nevěnovaly (viz výše).

o očekávaných „znameních na nebi“ či prohlášení zakladatele Facebooku Marka Zuckerberga o tom, že prázdnotu v duších lidí opouštějících církve může zaplnit právě jím založená sociální síť).

Některé z křesťanských církví či hnutí byly explicitně zmíněny v 94 analyzovaných zprávách (63 %). Další příspěvky se v menší míře zaměřovaly na islám (50 zpráv, 33 %), judaismus (12 zpráv, 8 %) či buddhismus (6 zpráv, 4 %), jednou zazněla zmínka o hinduismu, paganismu, šamanismu a blíže nespecifikované korejské církvi. Ve 14 zprávách (9 %) nebyla výslovně zmíněna žádná konkrétní církev (i tyto zprávy však s religiozitou souvisely, pojednávaly například o nárůstu počtu nevěřících ve Velké Británii nebo o výzkumu ateistů v USA, spadaly sem také pozvánky na chystané kulturní akce či konference související se spiritualitou).

U zpráv byl sledován rovněž výskyt prvků negativity coby jedné ze základních tzv. zpravodajských hodnot³² – v pořadu *Hergot!* se však orientace na negativní události nepotvrdila. Jako negativní bylo identifikováno 51 zpráv (34 %), zatímco zbývajících 99 (66 %) prvky negativity neobsahovalo (jako takové byly v rámci analýzy vyhodnoceny například zprávy o shodě mezi náboženstvími či o pozitivních událostech v různých církvích, případně informace z kultury). Doplnující informace poskytující posluchačům kontext či historické souvislosti daného tématu přineslo 25 (tj. 17 %) analyzovaných zpráv (poměrně nízký výskyt rozšiřujících informací vyplývá z omezené délky a formátu zpravodajského bloku).

Další částí pořadu *Hergot!* bylo čtení z většinou (ale nikoli výhradně)³³ biblických textů, takzvané okénko primárních pramenů. To v pořadu plní funkci uvedení tématu, jemuž se poté věnuje blok rozhovoru s hostem. Délka okénka primárních pramenů je závislá na rozsahu čteného textu a jeho následné interpretace moderátory. V průměru trvala tato část 5,5 minuty (nejkratší čtení mělo 2,5 minuty, nejdelší 9,5 minuty). Za hlavní cíl této části pořadu je možné považovat uvedení historických či kontextových souvislostí tématu následujícího rozhovoru, případně představení výchozích tezí pro další debatu. Vzhledem k formátu tohoto oddílu nebylo možné u většiny příspěvků určit lokalizaci ani další sledované parametry, analýza se proto zaměřila zejména na různá náboženství, jež byla v této části tematizována.

Zmínky o různých náboženstvích v jednotlivých dílech „okénka“ znázorňuje tabulka č. 1. Jak je patrné, největší pozornost byla v tomto oddíle rovněž věnována křesťanským církvím (a to jak římskokatolickým, tak protestantským, případně dalším hnutím vycházejícím z Bible

³² Viz například Galtung, Rugeová 1973.

³³ Vedle čtení z Bible (např. z knih Kazatel či Daniel, z žalmů apod.) se v „okénku“ objevily i texty arménské duchovní hudby, četba z knihy Malleus Maleficarum, z akademického textu o mystiku Jakubu Böhmovi, ale také například básně Jacka Kerouaca, článek o stereotypním zobrazování Arabů/muslimů ve filmech, výňatek z knihy „Můj syn terorista“ atd.

a křesťanské nauky). Objevovaly se však i zmínky o islámu, buddhismu, judaismu, šamanismu a hinduismu. Šíře zmiňovaných náboženství v tomto oddíle byla sice omezenější než v případě předcházejícího zpravodajského přehledu, přesto se i v tomto segmentu vyskytovaly informace o jiných náboženských směrech. Témata „okénka“ byla shodná s tématem následujícího rozhovoru (viz dále). Ve 14 případech (70 %) byly k četbě (nebo přímo v ní) uvedeny rozšiřující informace a kontext k probíranému tématu, v 6 případech (30 %) byla kontextualizace ponechána až do následujícího segmentu pořadu.

Tabulka č. 1: Náboženství, hnutí a duchovní směry zmíněné v okénku primárních pramenů pořadu *Hergot*³⁴

Náboženství, hnutí či směr	Počet (a procentuální podíl) příspěvků se zmínkou o daném náboženství
Křesťanské církve a hnutí	16 (80 %)
Islám	4 (20 %)
Buddhismus	2 (10 %)
Judaismus	2 (10 %)
Šamanismus	2 (10 %)
Hinduismus	1 (5 %)

Na četbu primárních pramenů bezprostředně navazoval rozhovor s hostem, který s tématem předcházející části úzce souvisel. Délka rozhovoru se v průměru pohybovala okolo 27 minut, nejkratší trval 20 minut, nejdelší bezmála 34 minut. Většina rozhovorů byla natočena ve studiu za přítomnosti všech moderátorů, kteří se na daném dílu podíleli, v několika případech šlo o rozhovor předtočený (například v případě, že respondentem byla zahraniční osobnost přítomná na konferenci, kterou jeden z moderátorů navštívil).

Vzhledem k délce rozhovoru není překvapivé, že se v něm většinou objevovalo více než jedno téma. K těm nejčastěji zmiňovaným patřily pozice a funkce církve/církví ve společnosti (8 dílů, tj. 40 %), historie (7 dílů, 35 %), vědecký přístup k náboženství či spirituálním fenoménům (4 díly, 20 %), informace o literatuře a textech spojených s náboženstvím (3 díly, 15 %), stejně často se objevovalo i téma umění a kultury. K méně zastoupeným tématům (jedna či dvě zmínky ve sledovaném období) patřily informace týkající se různých náboženských osobností, významné náboženské svátky či výročí, sociální problematika, domácí a zahraniční politika, média, homosexualita, školství či právo a zločin. Ve všech rozhovorech byl k probíraným tématům posluchačům poskytnut jeho širší kontext, shrnut historický vývoj tématu či prezentovány různé úhly pohledu na danou tematiku.

³⁴ V jednom „okénku“ mohlo být zmíněno i více než jedno náboženství či duchovní hnutí, součet všech hodnot proto převyšuje počet analyzovaných dílů pořadu.

V rozhovorech byly nejčastěji zmiňovány církve či hnutí křesťanského směru (17 dílů, tj. 85 %), ve dvou pětinach zazněly informace o islámu (8 dílů, 40 %). Méně často se mluvilo o judaismu (4 díly, 20 %), buddhismu či šamanismu (o obou se zmínily vždy 2 díly, tj. 10 %), animismu či paganismu (o obou se zmínil vždy jeden díl, tj. 5 %). V jednom případě (rozhovor s Etzelem Cardeňou o parapsychologii) nebyla explicitně zmíněna žádná konkrétní víra. Beze zmínky v rozhovorové části pořadu zůstaly například hinduismus, taoismus či šintoismus.

Mezi mluvčími pozvanými do pořadu převládali religionisté a teologové a vědci z jiných společenských či humanitních věd. V každém rozhovoru byl přítomen právě jeden host, z celkového vzorku 20 hostů tvořili religionisté a teologové 8 případů (40 %). Je ovšem nutno podotknout, že u řady hostů moderátoři zmínili více jejich profesí, zaměření či aktivit. Z osmi religionistů/teologů jich tak šest bylo prezentováno zároveň například jako historik (ve dvou případech), umělec a přírodovědec (v jednom případě), duchovní (v jednom případě) nebo osoba působící v neziskové organizaci (ve dvou případech). Čtyři hosté (20 %) byli představeni jako spisovatelé či umělci (tři z nich v kombinaci s dalšími profesemi, např. sociální antropologií, armenologií či religionistikou), tři (15 %) jako historici (mezi nimi i dva výše zmínění religionisté). Ve dvou případech (10 %) šlo o zástupce mediálních studií, dva byli i zástupci neziskové organizace (kteří byli, jak je výše uvedeno, zároveň religionisty). Po jednom (5 %) byli do pořadu přizváni sociolog, novinář, psycholog, zástupce Svědků Jehovových a zástupce České židovské unie mládeže, duchovní (zároveň religionista), přírodovědec (zároveň religionista a umělec), filosof a nakladatel v jedné osobě a armenolog (zároveň umělec). Z výčtu je patrné, že spektrum mluvčích tvořili zejména vědci zaměřeni na náboženství či sociální a humanitní vědy, případně přímo zástupci z řad duchovenstva a různých církví nebo hnutí.

Až na výjimky (viz níže) byli mluvčí afiliováni s oficiálními organizacemi či hnutími. V 8 případech (40 %) byli mluvčí afiliováni k univerzitě, a to české (Univerzita Karlova, Univerzita Palackého) či zahraniční (americká Villanova University, švédská Lund University, Komenského univerzita v Bratislavě), ve 4 případech (20 %) pak k některé z církví či náboženských hnutí (Českobratrská církev evangelická, Česká židovská unie mládeže, Arménská apoštolská církev, Svědci Jehovovi). Další mluvčí přišli do pořadu *Hergot!* z Ekumenické akademie, Týdeníku Respekt, Nakladatelství Vyšehrad či Evropského skeptického hnutí. U 5 mluvčích (25 %) nedošlo k afiliaci k žádné oficiální organizaci (jednalo se o historika R. Vévodu, sociologa Z. Konopásku, spisovatele J. Lukavce, přírodovědce, religionistu a spisovatele K. Sládka a sociálního antropologa, hudebníka a cestovatele T. Marka). Jak je však patrné už z výčtu profesí těchto „neafiliovaných mluvčích“, jednalo se o mluvčí s odbornou erudicí, kteří navzdory tomu, že nebyli explicitně přiřazeni k žádné oficiální organizaci, poskytli faktický výklad s množstvím kontextuálních informací.

Zatímco skladbu hostů z hlediska profese i z hlediska afiliací lze hodnotit jako velmi pestrou, i když zaměřenou dominantně na humanitní a sociální obory (což ovšem zcela odpovídá tématům, na něž se pořad *Hergot!* explicitně zaměřuje), složení hostů z hlediska pohlaví se může jevit jako nevyvážené. Z 20 hostů se ve studiu pouze dvakrát (10 %) objevila v roli hosta žena, zatímco 90 % mluvčích tvořili muži.³⁵

Ve způsobu, jakým moderátoři rozhovory vedli, byly pouze jedenkrát zaznamenány konfrontační prvky (a to v rozhovoru se zástupcem Svědků Jehovových, Davidem Havlíkem). I zde však šlo pouze o ojedinělé prvky, celkově lze proto všechny analyzované rozhovory hodnotit jako neutrálně či kooperativně vedené, a stejně jako u pořadu *Přes čáru* je lze zařadit mezi tzv. institucionální interview s funkcí informativního rozhovoru, který posluchačům nabízí zejména informace, fakta a kontext probíraného tématu. Na rozdíl od pořadu *Přes čáru* je však v pořadu *Hergot!* poskytnuto hostovi více prostoru i pro personalizaci tématu (tj. například pro popis osobní historie ve vztahu k probíranému tématu či vysvětlení toho, jaká je jeho vlastní spiritualita). Zatímco v pořadu *Přes čáru* se prvky personalizace vyskytly zhruba v polovině analyzovaných relací (53 %), v pořadu *Hergot!* byla personalizace identifikována v 70 % vzorku (tj. ve 14 dílech). S ohledem na probíraná témata (například činnost České unie židovské mládeže, historie čarodějnických procesů, kniha *Kazatel* a její význam, arménská duchovní hudba a arménská apoštolská církev, osobnost mystika J. Böhma, biblický postoj k homosexualitě, reprezentace muslimů v médiích a popkultuře atd.) je však určitá míra personalizace logická, neboť může posluchačům pomoci pochopit náročnější či pro ně neznámé téma. Obecně je tedy možné konstatovat, že do pořadu jsou zváni odborníci, kteří s ohledem na svou profesi a organizaci, k níž náležejí, uvádějí k tématu relevantní fakta.

³⁵ Tato disproporce může částečně vyplývat z disproporcionality zastoupení žen v české duchovní službě.

4.3 Podrobné výsledky kvalitativní části analýzy

Prolomit vlny

Pořad *Prolomit vlny* je založen na četbě relativně krátkých textů, stylizovaných převážně v intencích žánru glosy. Větší část textů ve zkoumaném období byla tematizována ve vztahu k aktuálně probíhajícím událostem³⁶, menší část se týkala obecnějších jevů/procesů³⁷. I přes poměrně omezený výzkumný soubor lze konstatovat, že z hlediska tematické skladby jde o pořad reprezentující široké spektrum sociálních událostí/procesů/jevů, které jsou artikulovány v různé míře obecnosti a/nebo s akcenty na jejich různé aspekty/charakteristiky.

S výjimkou tří relací³⁸, zaměřených na stejný jev (ovšem reprezentujících jeho různé aspekty) – kampaň #MeToo a s ní související události, se všechny ostatní texty týkaly různých témat (od epizodních a časově ohraničitelných událostí³⁹, přes reflexi obecnějších sociálních jevů⁴⁰, až po abstraktní a tomu odpovídajícím způsobem reprezentovaná témata⁴¹). Společným rysem většiny příspěvků je reprezentace a interpretace událostí/jevů/procesů či jejich aspektů, které by bylo možno označit za mediálním mainstreamem⁴² spíše či výrazně podreprezentované či opomíjené (nebo v něm zcela absentující).⁴³

Také stylistika jednotlivých příspěvků je relativně pestrá a osciluje od formální výstavby (která proporcionálně dominuje) až po texty pracující s výrazy nespisovné češtiny. V některých textech je možno identifikovat užívání specifických stylistických a narativních postupů (ironie, hyperboly apod.). Případně užitá nižší míra formálnosti textů však byla ve zkoumaných příspěvcích vztažena k jejich tématu způsobem, jež je možno vnímat jako relevantní, a v případě užívání nespisovných výrazů jde o prvek, který je funkční ve vztahu k tématu a/nebo způsobu jeho reprezentace, stejně jako je tomu v případě užití rétorických figur

³⁶ Viz například relace *Na Novém zlínském salonu chyběly umělkyně. Pomohla kritika k pozitivní změně?* (6. 6. 2017), *Německé zrovnoprávnění homosexuálních svazků mění křesťanství k lepšímu* (22. 6. 2017) atd.

³⁷ Viz například *Jsou pozdní snídaně jedinou strastí digitálních nomádů?* (28. 7. 2017), *Bydlení mileniálů: Má se hůř Homo hypothekus, nebo věčný podnájemník?* (16. 8. 2017) atd.

³⁸ Relace *#MeToo prospěje i okoralým Východoevropankám* (19. 10. 2017), *Patří zkušenosti se sexuálním obtěžováním na veřejnost? Jistěže ano* (20. 10. 2017) a *Klíč k určování ublížených agresorů. Co odhalila kampaň #MeToo* (24. 10. 2017).

³⁹ Například příspěvek o výrazné genderové disproporci vystavujících na Zlínském salonu – 6. 6. 2017.

⁴⁰ Například problematika související s bezdomovectvím – 29. 6. 2017.

⁴¹ Například „autobiograficky laděná“ reflexe vybraných událostí „nultých“ let – 9. 10. 2017.

⁴² Označení „mediální mainstream“ (a s ním související jevy, například „mediálním mainstreamem témata podreprezentovaná“ apod.) má povahu pomocné explikační charakteristiky/kategorie, která byla testována prostřednictvím využití databázových zdrojů periodických médií, případně webových vyhledávačů.

⁴³ Mezi mediálním mainstreamem (ve smyslu nejsledovanějších celostátních elektronických médií, nejčtenějších tištěných médií a nejnavštěvovanějších serverů) relativně pokrytá témata patřila zejména kampaň #MeToo a události v Barmě a jejich reprezentace v souvislosti s prezidentkou Su Ťij.

a tropů.⁴⁴ S ohledem na žánr využívaný v rámci daného pořadu je možno tyto jevy vnímat optikou jednoho z cílů analýzy⁴⁵ jako neporušující požadavky plynoucí z LER.

Obdobně variabilní je i způsob reprezentace jednotlivých témat, který osciluje od reflexe obecnějších aspektů/dimenzí tematizované události/jevu/procesu (například téma hypotéky vs. nájemního bydlení – 15. 8. 2017) až po reflexi konkrétního momentu/aspektu reprezentované události či jeho problematického charakteru (exotizace bezdomovectví – 29. 6. 2017). Vzhledem ke skutečnosti, že jde o čtené a předem připravené texty, mají příspěvky obvykle formu strukturovaných tezí, tematizujících konkrétní událost/jev/proces (případně jejich aspekty), a jsou legitimizovány odpovídajícím argumentačním pozadím (vyvozováním⁴⁶, analogií⁴⁷, faktografickými údaji⁴⁸, odbornými zdroji⁴⁹ atd.). Tento postup/princip je identifikovatelný i u textů, které v souladu s odpovídající žánrovou normou využívají specifické narativní prvky (nadsázku, ironii atd.), čímž se odlišují od běžných názorových komentářů apod.

Jak je zjevné z výše uvedených rámcových charakteristik, pořad – i přes relativní omezenost zkoumaného souboru – vykazuje jak z hlediska tematické skladby, tak z hlediska způsobu reprezentace různých událostí/jevů/procesů vysokou míru variability a lze jej z tohoto hlediska považovat za konzistentní s požadavky vyplývajícími z LER.

⁴⁴ Současně lze konstatovat, že užití těchto prvků není nijak výrazné a nadměrné – příkladem užití obou zmíněných prvků/postupů (jak nespisovných výrazů, tak využití specifických rétorických postupů) může být „autobiografická glosa“ *Nedomrlá multá léta. Co jsem dělala mezi pádem dvojčat a založením TV Barrandov* (9. 10. 2017):

V roce 2000 mi bylo sweet seventeen. Na internet jsme s bratrem chodili po večerech k mámě do ordinace. Mail jsem tehdy považovala za něco, co potřebuje pouze máma, aby lidem napsala, že mají přijít na preventivní prohlídku. Počítač byl něco, co je připojeno k tiskárně, na které se dají kopírovat maturitní otázky. Největší světáci ze třídy, kteří se později měli stát informatiky, psali pod referát: zdroj – internet. Vetchá uča, odbornice na Ruchovce a Lumírovce, jim to tolerovala. [...]

⁴⁵ Viz zadání – ve smyslu kultivovanosti jazykového projevu coby vzoru správného užívání jazyka.

⁴⁶ *Mánes krvácí, žilou mu pouští jeho správce* (16. 8. 2017):

Důležité je zdůraznit, že Mánes vznikl v roce 1930 z potřeby výtvarných umělců organizovat si profesní život samostatně a zprostředkovat společnosti současné umění. Stavba budovy byla zaplácena z příspěvků členské základny spolku a také na ni přispěli osvícení donátoři jako například T. G. Masaryk. Proto bychom na Mánes, přes jeho faktickou privatizaci, měli stále nahlížet jako na svého druhu sdílený statek.

⁴⁷ *#MeToo prospěje i okoralým Východoevropankám* (19. 10. 2017)

Představuji si, jaké by to bylo, kdyby společenské klima tolerovalo podobné chování v opačném gardu. Co by si o mně pomysleli bližní, kdybych v kabrioletu z autobazaru s kamarádkou kroužila okolo knihovny v Brně – Králově Poli a ptala se za bílého dne sedmnáctiletého žáčka, který si jde vyzvednout povinnou četbu, jestli nemá chuť si z.....t? Byla bych stále oblíbená v kolektivu, i kdybych cizím lidem na diskotéce šahala na šourek?

⁴⁸ *Neužitečné obory? Diplomovaný umělec má větší šance než bakalář ekonomie* (1. 9. 2017)

Pokud porovnáte data publikovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí se statistikami Ministerstva školství, dozvíte se, že obvyklé narážky na nezaměstnatelnost absolventů humanitních oborů jsou úplně mimo. Z celkového počtu absolventů bakalářských oborů byl v roce 2016 největší podíl nezaměstnaných mezi absolventy ekonomických fakult. Bez práce bylo necelých 15 % bakalářů, kteří nepokračují v dalším studiu. Těsně předčili dokonce i bakaláře umělecky založených fakult, tradičně prohlašované za největší flákače a vyžírky.

⁴⁹ *Avantgardní macho pláče. Kolik problémů stojí potlačované mužské slzy?* (25. 7. 2017)

Podle socioložky Hany Librové se mužský ideál ve věku feminismu změnil,...

Z hlediska dalšího z cílů analýzy – zhodnocení „ideologické“ zaměřenosti pořadu/příspěvků a jejich případné nevyváženosti – lze obecně konstatovat, že v rámci naprosté většiny příspěvků není možno identifikovat žádné signifikantní „ideologické zakotvení“, ideologický „bias“, či sémantické implikace, na jejichž základě by bylo možno příspěvky či způsob jejich tematizace podřadit (i jen velmi vágně a spíše intuitivně vymezené) konkrétní ideologické pozici⁵⁰. (Opět je potřeba zdůraznit, že aspekt ideologičnosti reprezentace není v naprosté většině případů inherentní charakteristikou konkrétní události či jevu/procesu, ale způsobu jeho reprezentace.) Dominantně jde o příspěvky argumentačně (tj. ne „ideologicky“) založené na formě⁵¹:

- kritické reflexe specifických a mediálním mainstreamem spíše marginálně reprezentovaných či zcela opomíjených událostí a/nebo jejich aspektů: příkladem může být příspěvek tematizující komercializaci výstavní síně (a protest vůči ní) (*Mánes krvácí, žilou mu pouští jeho správce* – 16. 8. 2017);
- tematizace problematických aspektů či konsekvencí konkrétních sociálních jevů/procesů: příkladem může být příspěvek o bezdomovectví, který tematizuje problematické aspekty aktivit a priori vnímaných jako „pozitivní“, například projekt *Noc venku*, *Pragulic atd.* (*Hraní na bezdomovce ani zážitkové procházky městem nás k reflexi nepřivedou* – 29. 6. 2017);
- alternativní reprezentace (ve srovnání s obvyklou reprezentací v rámci mediálního mainstreamu) konkrétních jevů/procesů: příkladem může být příspěvek, který na základě statistických dat reinterpretuje „obvyklé“ představy o uplatnitelnosti absolventů různých oborů (*Neužitečné obory? Diplomovaný umělec má větší šance než bakalář ekonomie* – 1. 9. 2017);
- kritické reflexe existujících sociálních stereotypů a jejich manifestaci v rámci konkrétních událostí/jevů/procesů – příkladem může být příspěvek tematizující genderovou disparitací vystavujících na Novém zlínském salonu, na němž byla – ačkoliv výstavu připravovalo sedm různých kurátorů – z 34 vystavujících umělců jediná žena (*Na Novém zlínském salonu chyběly umělkyně. Pomohla kritika*

⁵⁰ I zde platí, že pojem „ideologičnosti“ je užíván v užším slova smyslu na základě více méně explicitního a habitualizovaného způsobu reprezentace sociálních jevů/procesů, odvozovaného ze strukturace politického systému na škále pravolevého dělení. Principiálním aspektem tohoto pojmání „ideologického zakotvení“ je ne/soulad s relativně „volnou“ (variabilní a často spíše implicitně vymezenou) axiomatickou strukturou konkrétní „pozice“ v rámci pravolevého spektra, přičemž tato axiomatická struktura má legitimizační povahu/funkci *per se* (a sama, stejně jako z ní odvozené či na ni se odkazující teze, názory, postoje atd. nepotřebuje žádné logické, faktografické atd. zdůvodnění).

⁵¹ V některých příspěvcích je pochopitelně možno identifikovat kombinaci následujících forem/způsobů reprezentace.

k pozitivní změně? – 6. 6. 2017), případně příspěvky reprezentující různé aspekty kampaně #MeToo, které genderové stereotypy tematizovaly per se;

- reflexe specifických jevů/procesů, často spojovaných s konkrétní generací (v rámci zaměření dané stanice pochopitelně dominovala tzv. generace Y), která – vzhledem k příslušnosti autorů příspěvků k této generaci – nabývala povahy sebereflexe, často pracující se specifickými rétorickými figurami a tropy (například v podobě sebeironie): příkladem může být příspěvek, který ironicky re-tematizuje idealizující narativ „svobody freelancerů“ (*Jsou pozdní snídaně jedinou strastí digitálních nomádů?* – 28. 7. 2017).

Ve všech zmíněných způsobech reprezentace bylo možno identifikovat prvky/momenty manifestující názorovou orientaci autora. Tato nicméně měla povahu interpretační/argumentační perspektivy a nebyla sama o sobě vztáhnutelná ke konkrétnímu ideologickému konceptu (nebyla označitelná za levicovou ani jinak politicky angažovanou apod.). Z pozice konkrétní ideologické perspektivy je bylo možné vnímat jako reprezentace „alternativního pohledu“⁵². I v takovém případě však lze reprezentaci těchto textů – zejména v kontextu mediální dominance neoliberálního diskursu – označit nikoliv pouze za konzistentní s požadavky vyplývajícími z LER, ale přímo je naplňující (například ve smyslu poskytování *všestranných informací pro svobodné vytváření názorů* či *tvorby pořadů, které odrážejí rozmanitost názorů, a politických, náboženských, filosofických a uměleckých směrů* atd.)⁵³.

Pouze u textů *Bydlení mileniálů: Má se hůř Homo hypotekus, nebo věčný podnájemník?* (16. 7. 2017) a *Nultá léta. Konec optimismu pro generaci Y* (12. 10. 2017) bylo možné (s vědomím značného zjednodušení a vysoké míry stereotypizace) uvažovat o jisté míře pravděpodobnosti toho, že některými posluchači mohou být vnímány⁵⁴ jako reprezentace „levicové optiky/perspektivy“. Je tomu proto, že určitým způsobem operují s více či méně explicitními odkazy na systémový charakter tematizovaného problému. Už jen z hlediska proporcionality těchto příspěvků je patrné, že pořad jako celek – přinejmenším v rámci zkoumaného období – není možno považovat za favorizující jednostranný či levicový pohled.

Nutno ovšem podotknout, že stejně jako ostatní, jež by bylo možno označit za „ideologicky neutrální“, jsou oba zmíněné texty založeny na (žánru a rozsahu textu odpovídající)

⁵² Například autor reprezentace aktivit umělců protestujících proti komercializaci výstavní síně Mánes (16. 8. 2017) explicitně operuje (s dostatečnou argumentační oporou) s odmítnutím této tendence, ačkoliv ta může být zastánci neoliberalismu vnímána jako „přirozená“. V tomto smyslu je možné, že zastánci takové optiky budou text, který je narativizován ideologicky neutrálně, respektive bez zjevného ideologického zakotvení, vnímat coby ideologický.

⁵³ Viz zadání analýzy (kapitola č. 1).

⁵⁴ Je zřejmé, že v závislosti na osobním ideologickém zakotvení konkrétního jednotlivce může být teoreticky jakýkoliv text recipován/interpretován coby ideologický (a *de facto* tomu tak samozřejmě je). Analýza v souladu s jejím zadáním se však soustředila na texty, v nichž by bylo možno konkrétní ideologické zakotvení identifikovat (a to i implicitní, například ve formě odkazů na současný politický, sociální, ekonomický systém apod.).

argumentaci, a přesnější by tak pro ně bylo označení sociálně kritické. Typickým prvkem těchto příspěvků je spíše individuální než „levicová“ optika a představují tak alternativní reprezentaci/interpretaci některého z jevů/procesů či jejich aspektů, které jsou v rámci mediálního mainstreamu obvykle reprezentovány v intencích a pojmech systémové nebo makrostrukturální interpretace.

V případě prvního zmíněného textu (*Bydlení mileniálů: Má se hůř Homo hypothekus, nebo věčný podnájemník?*) je třeba zdůraznit, že daný žánr – glosa – je mj. založen na užívání určité míry obraznosti vyjádření, na „sémantických zkratkách“, rétorických figurách a tropech (v případě tohoto konkrétního textu jsou to ironie a nadsázka) atd. a případná „denotativní interpretace“, která by jednotlivé prvky, postupy, figury, stejně jako smysl textu jako celku jednoznačně přiřazovala konkrétní ideologické orientaci, by byla velmi problematickou a často v rozporu s implikovanou intencí textu. Proto také ani jediný explicitní odkaz, který se v textu vyskytuje a jenž může být potenciálně vnímán ve vztahu ke konkrétní ideologické formaci, například v podobě implikace její kritiky („*Je pro mě jediným řešením přestěhovat se do Ústí nad Labem, kde je jeden metr v éře pozdního kapitalismu minimálně pětkrát levnější a pronájem skoro třetinový?*“), nezakládá důvod označit text za jednoznačně ideologicky zakotvený či motivovaný. Text spíše individuální perspektivou (tedy nikoliv v mediálním mainstreamu obvyklou „systémovou“ či makrostrukturální optikou) „glosuje“ varianty nájemního a vlastního – hypotékou financovaného – bydlení příslušníka tzv. generace Y patrně s nižším příjmem.⁵⁵

Druhý zmíněný text (*Nultá léta. Konec optimismu pro generaci Y*) svou kritickou orientaci manifestuje zcela explicitně ve vztahu vůči konkrétní socioekonomické formaci.⁵⁶ Nejde však

⁵⁵ Ačkoliv ze systémového pohledu může příslušník této generace disponující průměrným příjmem pravděpodobně bez větších problémů hypotéku získat, z individuální perspektivy platí, že větší část žadatelů nemusí být úspěšná, neboť průměrný příjem nemá. V tomto smyslu lze reprezentaci daného jevu, předkládanou textem, považovat v mnoha ohledech dokonce za relevantnější.

Obdobně je možno vnímat i některé z faktografických údajů, použitých v textu. Autorka argumentuje cenou bytu a výší nájmu v Praze a Ústí („*Na webu jedné realitní kanceláře hledám průměrné ceny nemovitostí. Za nevelký byt v Praze o 60 metrech čtverečních bych vysolila přes 4 a půl milionu, za nájem téhož území skoro dvacet tisíc měsíčně, plyn a elektřinu nepočítaje.*“), přičemž průměrná výše obou parametrů uváděná např. v internetových cenových mapách je odlišná. To však nijak nediskvalifikuje autorčinu argumentaci, protože „průměrná cena“ je systémovou abstrakcí, zatímco konkrétní jednotlivec se setká s konkrétními reáliemi, které se od systémové abstrakce mohou značně lišit.

⁵⁶ *Nultá léta. Konec optimismu pro generaci Y* (12. 10. 2017):

[...]

Už před krizí měli samozřejmě mnozí z nás o kráse kapitalismu svoje pochyby. Věděli jsme o nezaměstnanosti a chudobě, potkávali jsme lidi bez domova. Ale zároveň jako by se nás to ještě netýkalo. Krize začala přesně v době, kdy si část z nás začínala hledat práci a část z nás na vysokých školách začala opravdu přemýšlet o budoucnosti. A bylo jasné, že nebude taková, jakou si ji pro nás představovali po revoluci rodiče nebo Václav Havel. Pokud byla liberální hesla o tom, že žijeme v nejlepším z možných světů, před krizí úsměvná, během krize a po ní (protože krize ve skutečnosti neskončila, do původního stavu se nic nevrátilo) působí spíš jako výsměch všem těm, pro které roky 2007 a 2008 znamenají otřes a deziluzi.

[...]

o text „ideologicky zakotvený“ *per se*, tedy reprezentující či proponující nějaký konkrétní ideologický systém, ale o formát sociálně kritické glosy, artikulující z pohledu autora konkrétní „problematické“ aspekty socioekonomického usprádaní (což je zcela konzistentní jak s daným žánrem⁵⁷, tak v souladu s požadavky vyplývajícími z LER). To, co by mohlo text z hlediska zadání/cíle analýzy činit problematickým, by bylo signifikantní ideologické zakotvení (a jeho manifestace, implikace či naopak zastírání) konkrétního způsobu reprezentace. Takovýto postup však v jeho rámci (stejně jako u žádného z ostatních příspěvků) nelze jednoznačně identifikovat, a přestože je textem založen na explicitně kritické reprezentaci konkrétních jevů/procesů/aspektů sociální reality, není jej možno interpretovat coby prosazování jednostranného pohledu či nějaké konkrétní ideologie, ale spíše za sociálně kritickou interpretaci či kritickou reflexi jevu/procesu, který byl tematizován.⁵⁸

Obecně lze konstatovat, že analyzovaný pořad jako celek (v rámci zkoumaného období) je možno z hlediska všech výše zmíněných parametrů (tematická skladba, způsob výstavby reprezentace konkrétních témat, užívané způsoby narativizace) charakterizovat jako naplňující požadavky vyplývající z LER.

Přes čáru

Analyza ukázala, že i pořad *Přes čáru* je z hlediska tematické skladby vysoce variabilní jak co do reprezentované oblasti/sféry sociální reality, tak co do úrovně obecnosti reprezentace/artikulace jevu/procesu, který je v rámci rozhovoru tematizován. Reprezentovaná témata oscilují od rozhovoru s veřejně známou osobností⁵⁹ přes problematiku školství⁶⁰ nebo ženského fotbalu⁶¹, až po téma lidské sexuality a sexuální výchovy⁶². Výraznou část témat reprezentovaných v rámci analyzovaného období lze charakterizovat jako taková, která jsou

⁵⁷ V rámci žánru glosy platí, že obvykle představuje konkrétní – jeden z více možných – pohled na reprezentovaný jev/proces.

⁵⁸ Na druhou stranu je možné, že ačkoliv se příspěvek neidentifikuje s žádnou konkrétní ideologickou pozicí/optikou, může být v kontextu hegemonních/ideologických strategií neoliberalistické orientace dominantního ideologického diskursu (charakteristického i pro český mediální mainstream) některými posluchači vnímán/interpretován coby „levicový“. Ani v takovém případě jej však vzhledem ke skutečnosti, že představuje jen jeden z příspěvků vysílaných v daném období, nelze vnímat jako problematický. (Ke konceptu hegemonie viz například Gramsci 1959)

⁵⁹ Např. *S Evou Kantůrkovou o srpnu 68: Být dnes mladá, neřídím se hesly o ostrých loktech* (21. 8. 2017).

⁶⁰ Např. *Přes čáru o segregovaných školách. Základ života? Spíš kámen úrazu* (25. 9. 2017) a *Kdo bude učit na českých školách? Zájem o profesi učitele klesá* (2. 10. 2017).

⁶¹ Např. *Ptají se nás, jestli se před zápasem malujeme, říká fotbalistka* (14. 8. 2017).

⁶² Dvoudílně komponované téma – *Vlastní sexualitě rozumíme až kolem třiceti. Co jsou sexuální neobvyklosti?* (28. 8. 2017) a *Jak mluvit o sexualitě s dětmi, které vychovává internet* (4. 9. 2017).

obvykle spíše na okraji zájmu mainstreamového mediálního diskursu⁶³ anebo jsou často artikulována/reprezentována zkratkovitě a zjednodušeně⁶⁴.

Z formálního hlediska jde o poměrně variabilní způsob výstavby pořadu – od rozhovoru s jedním hostem⁶⁵ přes sekvenčně strukturovaný rozhovor s více hosty⁶⁶ až po rozhovor se dvěma⁶⁷ či více⁶⁸ přítomnými (nebo z exteriéru „připojenými“) hosty. „Dramaturgickou flexibilitu“ pořadu potvrzuje i to, že jedno z reprezentovaných témat (lidská sexualita a sexuální výchova) bylo součástí dvou po sobě vysílaných relací. Ačkoliv jde o netypický způsob realizace pořadu, ve vztahu k reprezentaci konkrétních témat (přínejmenším v rámci sledovaného období) jej lze interpretovat jako funkční.⁶⁹ Přestože by se v některých případech mohla nabízet otázka po důvodech výběru daného počtu hostů⁷⁰, vzhledem k relevanci hostů ve vztahu ke konkrétním tématům (viz dále), stylu vedení rozhovorů stejně jako zastoupení hostů z „obou stran“ v případě potenciálně kontroverzních témat⁷¹ však tento aspekt není nutné vnímat jako výrazně problematický. Problém explicitního „stranění“ či nevyváženosti je v naprosté většině případů, u nichž by byl tento aspekt myslitelný, eliminován jak způsobem vedení interview, tak povahou výpovědí hostů, charakteristickou strukturovanou a věcnou argumentací (vzhledem k formátu pořadu i jeho relativně dlouhé stopáži nejsou hosté nuceni do krátkých zjednodušujících výpovědí a jejich vyjádření mohou být dostatečně strukturovaná/argumentovaná).

U všech hostů v rámci zkoumaného období bylo možno identifikovat signifikantní „vztah“ k reprezentovanému tématu, přičemž dominovali expertní mluvčí (s formálním statutem odborníků na danou problematiku – sociolog⁷², sexuoložka⁷³, meteorolog⁷⁴ atd.) a mluvčí, jichž se daná problematika osobně dotýká nebo jsou s ní spojeni profesně (členka neziskové organizace Romea⁷⁵, generální ředitel Lesů ČR⁷⁶, pedagogové⁷⁷, režiséri⁷⁸ atd.). Tato

⁶³ Viz například relace *Umělci pracují zadarmo a všem to připadá normální* (9. 6. 2017), *Firmy se „natírají nazeleno“, aby se zalíbily veřejnosti* (24. 7. 2017) atd.

⁶⁴ Viz například relace *Ptají se nás, jestli se před zápasem malujeme, říká fotbalistka* (14. 8. 2017), *Kdo bude učit na českých školách? Zájem o profesi učitele klesá* (2. 10. 2017) atd.

⁶⁵ Např. *Španělsko by se bez Katalánska možná neudrželo v Evropské unii* (9. 10. 2017).

⁶⁶ Např. *Umělci pracují zadarmo a všem to připadá normální* (9. 6. 2017).

⁶⁷ Např. *Můžou hurikány přinutit Ameriku, aby začala brát změnu klimatu vážně?* (11. 9. 2017).

⁶⁸ Např. *Kdo bude učit na českých školách? Zájem o profesi učitele klesá* (2. 10. 2017).

⁶⁹ Například v případě relativně kontroverzního tématu umožňuje dát prostor pro reprezentaci pohledů z více stran (*Firmy se „natírají nazeleno“, aby se zalíbily veřejnosti* – 24. 7. 2017) a/nebo umožňuje „plastičtější reprezentaci“ (viz například relace *Umělci pracují zadarmo a všem to připadá normální* – 9. 6. 2017, která kromě „ústředního tématu“ pokrývá i problematiku uměleckých škol).

⁷⁰ Například v relaci nazvané *Kdo bude učit na českých školách? Zájem o profesi učitele klesá* (2. 10. 2017) byl rozhovor veden se čtyřmi hosty, zatímco v relaci *Španělsko by se bez Katalánska možná neudrželo v Evropské unii* (9. 10. 2017) byl rozhovor veden pouze s jedním.

⁷¹ Např. *Firmy se „natírají nazeleno“, aby se zalíbily veřejnosti* (24. 7. 2017).

⁷² 11. 7. 2017, 26. 9. 2017.

⁷³ 28. 8. 2017, 4. 9. 2017.

⁷⁴ 11. 9. 2017.

⁷⁵ 26. 9. 2017.

charakteristika (tedy signifikantní vztah hostů k tématu) tak vytvářela funkční podmínky pro věcné vedení rozhovoru založeného na kompetentních, v rámci daných možností dostatečně komplexních a v naprosté většině případů vyargumentovaných výpovědích.

V rámci celého zkoumaného období dominuje informační (zjišťovací) rozhovor, vedený moderátorem v naprosté většině případů kooperativním způsobem. Tímto postupem je vytvářen prostor pro komunikační interakci s dotazovaným, i ve smyslu možnosti prohlubování předchozí výpovědi hosta a jejího doplnění apod. Ačkoliv je možno v rámci většiny relací identifikovat momenty, které naznačují předchozí přípravu moderátorů, z řady komunikačních interakcí, replik atd. lze usuzovat na to, že rozhovory nejsou strukturovány jako sada předem daných uzavřených otázek. V obecnějších intencích tak lze konstatovat, že bez ohledu na to, do jaké míry bylo možno témata jednotlivých relací vztáhnout k bezprostředně probíhajícímu událostem, jejich tematizace rámcem případné konkrétní události většinou přesahovala a dané téma zasazovala do širšího kontextu.

Kooperativní způsob vedení rozhovoru (bez jakýchkoliv signifikantních náznaků konfrontace ze strany moderátorů) je užíván i v rámci témat, která svou povahou, inherentními či všeobecně připisovanými charakteristikami mohou být vnímána jako sama o sobě kontroverzní.⁷⁹ (Tyto aspekty spolu s výše popsanou „dramaturgickou flexibilitou“ a relativně značnou stopáží pořadu vytvářejí podmínky pro dostatečně strukturovanou a relativně komplexní reprezentaci jednotlivých témat.)

Navzdory otevřenému stylu vedení rozhovorů s vysokým podílem spontánních komunikačních interakcí (v podobě výstavby otázek v návaznosti na předchozí promluvy hosta/hostů) nebyly z hlediska kultivovanosti projevu moderátorů identifikovány žádné signifikantní nedostatky (jak u moderátorů, tak u naprosté většiny hostů byly rozhovory charakteristické užíváním spisovného jazyka, odpovídajícího výslovnostního stylu atd.). V tomto ohledu tedy lze pořad charakterizovat jako konzistentní s požadavky vyplývajícími z LER.

Z hlediska zadání analýzy (analýza případné jednostranné či ideologicky zatížené reprezentace) lze již z výše odkazovaných příkladů širě reprezentovaných témat, stejně jako z dominantní charakteristiky výběru hostů (odbornost, angažovanost v rámci reprezentované problematiky) konstatovat, že analyzovaný pořad nevykazuje žádné signifikantní rysy nadreprezentace či proponování konkrétního (například levicového či dokonce radikálně

⁷⁶ 24. 7. 2017.

⁷⁷ 4. 9. 2017, 2. 10. 2017.

⁷⁸ 10. 8. 2017.

⁷⁹ Modus pořadu tak lze vnímat jako konzistentní s jeho vlastním sloganem „*Přes čáru – posloucháme nesoudíme, to necháváme na vás ...*“.

levicového) ideologického zakotvení. Případná možnost takové (ideologické či ideově jednostranné) orientace byla minimalizována z logiky věci již samotným formátem pořadu (rozhovor) a charakteristikami jeho realizace (otevřený styl moderování).

Za relativně symptomatickou lze pro zpochybnění jakékoliv výraznější „jednostranné ideové/ideologické orientace“ analyzovaného pořadu označit skutečnost, že nejsignifikantnější kritickou reflexi ve smyslu odkazů na konkrétní ideologický rámec/systém (v tomto případě v podobě různě explicitní kritiky neoliberalismu) bylo možno identifikovat ve dvou relacích, přičemž jedna měla formát rozhovoru s E. Kantůrkovou (*S Evou Kantůrkovou o srpnu 68: Být dnes mladým člověkem, neřídím se hesly o ostrých loktech* – 21. 8. 2017) a druhá byla věnována tématu esoteriky (*Ateismus neexistuje, Češi mají jen splašené čakry* – 7. 8. 2017).

V případě (částečně biografického) rozhovoru s E. Kantůrkovou byla část zaměřena na názory aktérky na charakteristické/problematické rysy atd. současné společnosti. Ačkoliv šlo v mnoha momentech o subjektivně založené hodnocení a názory dotazované aktérky, fakticky neměly povahu ideologicky zakotvených soudů, ale spíše sociálněkritické reflexe některých aspektů/jevů současného ekonomickopolitického uspořádání České republiky, opírající se o relevantní formu argumentace. Potenciální možnost označení daného rozhovoru za proponování levicové orientace⁸⁰ je v tomto případě současně problematizována i samotnou biografií zpovídané aktérky (disidentka, politická vězeňkyně, signatářka a mluvčí Charty 77, absolventka oborů filosofie a historie).

Druhým případem, kdy byly identifikovány explicitní odkazy na konkrétní ideologický systém, byla relace věnovaná tématu esoteriky, jejímiž hosty byli Adam Borzič (teolog a psychoterapeut) a Zdeněk Vojtíšek (teolog a religionista). V tomto případě šlo o jedinou epizodní kontextualizaci, založenou na analogii náboženství a ideologie⁸¹. Jak expertní, tak současně vzhledem k tématu relevantní status mluvčích, i způsob výstavby výpovědi (charakteristický pro celý rozhovor) v podobě strukturované argumentace a v mnoha ohledech

⁸⁰ Případnou askripci ideologické orientaci by bylo možno interpretovat jako poměrně symptomatickou pro všeobecné vnímání ideologického zakotvení názoru či postoje na pravolevé škále, protože jakákoliv explicitnější kritika systémových nedostatků aktuální sociopolitické formace je často – zejména v rámci mainstreamového mediálního diskursu – diskvalifikována v termínech „levicovosti“.

⁸¹ *Ateismus neexistuje, Češi mají jen splašené čakry* (7. 8. 2017)

MOD: Mohou někdy politické ideologie naplňovat roli náboženství ve společnosti?

Z. Vojtíšek: Neoliberalismus hraje funkci takového zástupného náboženství, že jo. Třeba pan profesor Václav Klaus se stylizoval do takové role takového velekněze toho liberalismu, dokonce kreslil ty světlé zítřky, až bude ten trh bez těch všech přívlastků, až bude vládnout ta neviditelná ruka trhu že jo to je tak religiózní, tak skryté, tak skryté, ale přeci jenom jasně jasně religiózní, ty ty světlé zítřky tímto způsobem a dokonce je tam ta velmi pozoruhodná etika, která říká dělej dobře sobě a když ty se budeš mít dobře no tak se bude mít dobře celá společnost že jo takže to že se staráš o sebe, že jsi sobec, to je vlastně dobře, protože tím tvým sobectvím se bude mít dobře celá společnost že jo, takže to je to je sice skryté – my v religionistice říkáme takovým systémům implicitní náboženství – nebo že to že takové systémy hrají určitou náboženskou roli nebo přejímají určité náboženské funkce. Ano to to tím tím česká společnost prošla a a možná, že dodneška je svým způsobem zatížená.

korespondující se standardy odborného diskursu je možno vnímat jako aspekty, které eliminují případnou možnost označení tohoto rozhovoru (nebo jeho části) za ideologicky motivovanou.

V jistém smyslu by bylo možno mezi relace, které mohou být některými konkrétními posluchači potenciálně vnímány/interpretovány jako ideologicky motivované či s nějakým ideologickým „nábojem“ operující, zařadit ještě pořad věnovaný marketingové strategii tzv. greenwashingu (*Firmy se „natírají nazeleno“, aby se zalíbily veřejnosti* – 24. 7. 2017). Případná ideologická askripce (ve smyslu označení tématu či způsobu jeho artikulace za ideologické)⁸² by však byla spornou. I v tomto případě lze reprezentaci dané problematiky označit za věcnou, se strukturovanou dominantně faktograficky vedenou argumentací (hosty byli dva experti na danou problematiku – sociální a kulturní ekolog a ekologický expert) a s poskytnutím prostoru pro vyjádření i „dotčené protistraně“ (generální ředitel Lesů ČR).

Dokladem absence explicitní či jakkoliv jinak signifikantní ideologické zakotvenosti identifikovatelné v rámci zkoumaného pořadu v daném období může být i jediná relace, v níž byl mezi hosty (s deklarovanou afiliací) zařazen reprezentant konkrétní politické strany – i v tomto rozhovoru však vystupoval nikoliv coby proponent politické strany či ideologického směru, ale z hlediska své (expertní) funkce náměstka MŠMT ČR. Tomu korespondovala i výstavba daného interview formou debaty, která byla (i přes rozdílná stanoviska některých z účastníků) založena na věcné – a nikoliv ideologické – argumentaci.

Obecně lze konstatovat, že i pokud by výše zmíněné relace byly některými posluchači vnímány coby „levicově“ ideologicky zakotvené/orientované, z hlediska jejich proporcionality vůči ostatním je nelze považovat v intencích požadavků vyplývajících z LER za problematické, ale naopak za principiálně se podílející na naplňování těchto požadavků (ve smyslu reprezentace *rozmanitých názorů a politických, náboženských, filosofických ... směrů*).

Hergot!

Hergot! představuje ve vztahu k veřejnoprávnímu charakteru Českého rozhlasu relativně specifický formát pořadu, který je standardně komponován ze tří žánrově a stylisticky odlišných součástí: (1) bloku zpravodajství, (2) četby a (četbě předcházející a na ni navazující) krátké tematizace vybraného textu a (3) rozhovoru s hostem/hosty ve studiu. Všechny tři bloky

⁸² Obecně však platí to, co již bylo zmíněno v kontextu zjištění v pasážích předchozího pořadu – je velmi problematické vnímat konkrétní téma coby ideologické *per se*. To lze vztáhnout i k neoliberalním narativem často implikovanému vztahu ekologie k levici (a mj. i samotný charakter reprezentace dané problematiky v rámci analyzovaného pořadu jak výběrem mluvčích, tak způsobem narativizace zřetelně naznačuje irelevanci takové souvztažnosti).

jsou tematicky orientovány na oblast náboženství, víry a jevů s nimi souvisejícími (dále jen *náboženství/víry*)⁸³.

Kromě jednotícího zaměření pořadu na problematiku a témata náboženství/víry představuje další prvek „propojující“ jednotlivé výše zmíněné výrazně odlišné bloky do podoby kompaktního pořadu styl moderování, realizovaný prostřednictvím stabilního týmu moderátorů. V každé relaci jsou přítomni dva až tři moderátoři současně, což vytváří (moderátory hojně využívaný) prostor pro vzájemnou komunikační interakci mezi nimi (od vytváření tzv. můstků mezi jednotlivými zprávami, výpověďmi apod. přes různě identifikovatelné stylizované dialogické akty až po zjevně spontánní promluvy, doplňování se, zpřesňování výpovědí ostatních apod.).⁸⁴

Vedle neformálnosti stylu moderování představuje další výraznou charakteristiku tohoto pořadu⁸⁵ také vysoká míra „ideové a tematické plurality“, a to jak ve smyslu zastoupených témat reprezentujících různé náboženské systémy, ale i oblasti spojené s problematikou víry či duchovna specificky (viz např. pořad z 22. 10. 2017 věnovaný problematice parapsychologie, díl o klubu skeptiků z 8. 10. 2017 atd.), tak ve smyslu způsobu jejich „otevřené či liberální“⁸⁶ reprezentace a výstavby narativizace.

Ad 1 – blok zpravodajství

V souladu se zaměřením pořadu se všechny reprezentované události nějakým způsobem vztahují k problematice *náboženství/víry*, což je současně jediná stabilní a signifikantní charakteristika, kterou analýza identifikovala (jinými slovy kromě této nebyla v signifikantní míře identifikována žádná forma užití stereotypizace, de/favorizace, nad/pod-reprezentace určitého směru, proudu či úhlu pohledu). Zpravodajský blok jak v rámci analyzovaného období jako celku, tak většinou i na úrovni jednotlivých relací představuje tematicky široké spektrum událostí, které se týkají různých světových náboženských systémů (nikoliv pouze těch nejrozšířenějších). Současně nejde o typický výběr zpráv korespondující s rutinami tzv. zpravodajských hodnot (tedy nedominují – ač jsou zastoupeny – negativní události; vysoký

⁸³ Ze stylistických důvodů bude dále užíváno zjednodušující slovní spojení „náboženství/víry“. Je potřeba podotknout, že tematický záběr pořadu je výrazně širší a dotýká se témat z oblasti duchovního života, mystiky, paranormálních/parapsychologických jevů atd.

⁸⁴ Navzdory převládajícímu modu moderace v naprosté většině ostatních pořadů na ostatních stanicích Českého rozhlasu se lze domnívat, že nemusí být ze strany posluchačů vnímán jako inkonzistentní se statutem stanice veřejné služby, protože je jednak vysílán na stanici Radio Wave zaměřené na mladší publikum a jednak tato neformálnost nepřekračuje určité limity, za nimiž by ji bylo možno označit jako „žoviálnost“ apod. Současně se všechny více či méně spontánní komunikační interakce vztahují k danému tématu a nelze je tedy vnímat jako samoučelné.

⁸⁵ Primárně se uvedené teze pochopitelně týkají analyzovaného období, nicméně na základě poslechu relací před i po zkoumaném období lze s vysokou mírou pravděpodobnosti usuzovat, že je lze vztáhnout na daný pořad jako takový.

⁸⁶ Tato adjektiva jsou zde míněna ve smyslu označení absence zjevné interpretační afinity či přímé afiliace ke konkrétní náboženské organizaci či náboženskému systému/směru. Tento aspekt je posílen i samotnou skladbou moderátorského týmu, tvořeného osobami s různým vyznáním.

podíl reprezentovaných událostí představují události geograficky vzdáleného a/nebo jiného kulturního kontextu, či události, jež by mohly být vzhledem ke své povaze/svému rozsahu vnímány jako epizodní atd.), nezanedbatelný podíl představují i informace o akcích spojených s tématy náboženství/víry či knižní tipy, zajímavosti apod. (viz příklad č. 1).

Tyto charakteristiky lze ilustrovat následujícím příkladem, který ukazuje tematickou agendu tří náhodně zvolených po sobě jdoucích relací:

Příklad č. 1: reprezentované události⁸⁷ ve třech po sobě jdoucích relacích

23. 7. 2017

- * informace o závěrech analýzy, která odhalila nadreprezentaci muslimských teroristů
- * nové základny Daeš
- * experiment s užitím psilocybinu duchovními
- * knižní tip: Muslimové v Česku
- * diskuse o burkinách na českých sociálních sítích a informace o článku serveru Religion news
- * vysvěcení bývalého fotbalisty na kněze
- * informace o festivalu Awakening Europe Praha
- * rezoluce UNESCO k situaci v Jeruzalémě

30. 7. 2017

- * zamítnutí odvolání Svědků Jehovových
- * snaha muslimské feministky otevřít progresivní mešitu
- * zadržení ženy v Saúdské Arábii
- * výzva Světové rady církví k uklidnění situace v Jeruzalémě
- * Vatikán šetří vodou
- * fotografie zemřelé iránské vědkyně bez hidžábu v iránských médiích

6. 8. 2017

- * zneužívání věřících v církvi World of faith fellowship
- * knižní tip: Na cestě s Jackem Kerouacem
- * proběhlý sjezd Svědků Jehovových
- * pozvánka na duchovní program v rámci Prague Pride
- * pozvánka na možnost vyzkoušet si život řeholníka v klášteře ve Slaném
- * pozvánka na Večery v přítomnosti (meditace)
- * archeologický nález v Jeruzalémě

Jak je patrné i z uvedeného příkladu, tematická skladba zpravodajského bloku nevykazuje žádné signifikantní charakteristiky ve smyslu disproporce, nadreprezentace konkrétního náboženského, ideového nebo ideologického systému, tedy takové, které by bylo možno ve vztahu k LER považovat za problematické.

Ve většině případů jsou reprezentované události tematizovány prostřednictvím tzv. můstků (promluvami mezi reprezentacemi jednotlivých událostí). V tomto ohledu se formát zpravodajství v analyzovaném pořadu odlišuje od „obvyklé (normativní) formy“.

⁸⁷ Označení událostí volně vyjadřuje jejich hlavní téma.

Prostřednictvím těchto promluv je obvykle implikován inherentní charakter události a/nebo subjektivní vnímání události moderátorem/moderátory (viz příklad 2). V několika případech byl zaznamenán i vstup ostatních moderátorů do narativizace samotné (viz příklad 3).

Příklad č. 2: Hergot! z 30. 7. 2017

MOD1: *Já doufám, že to dopadne dobře a že nebude ohrožena na životě, nicméně já se přesunu někam jinam, do jiné části světa, kde to taky je náramně složité, a sice do Izraele. Světová rada církvi vyzvala v reakci na nepokoje v Jeruzalémě k celosvětovým modlitbám za spravedlivý mír ve Svaté zemi.*

[...]

Tak Honzo, máš tam něco pozitivnějšího, kdyby- kdyby to nebylo jako takhle depresivní?

Příklad č. 3: Hergot! z 30. 7. 2017

MOD3: *Letní to je, ale když jsme v Saúdské Arábii, což to je moje zpráva, tak tam je léto vlastně pořád, že jo. Tak v Saúdské Arábii, nedaleko od hlavního města – Rijád, kdyby náhodou někdo nevěděl – v historické části na severu od hlavního města procházela žena v minisukni.*

MOD1: *Což je průšvih .*

MOD2: *To je teda, to je teda zásadní zpráva, pojďme –*

MOD3: *Ano. V náboženském státě jako je Saúdská Arábie to pohoršilo mnoho lidí a náboženská policie Saúdské Arábie ženu našla a zatkla.*

[...]

Ačkoliv je, jak již bylo zmíněno výše, způsob moderace/prezentace zpráv svojí vysokou mírou neformálnosti (ilustrovány oběma příklady výše) v rámci zpravodajství Českého rozhlasu nestandardní, lze jej interpretovat v souladu s klíčovou formální charakteristikou tohoto pořadu – je její součástí a pochopitelně se na jejím ustavování/reprodukcii i zásadním způsobem podílí. Vzhledem k tomu, že jde o stabilní a signifikantní charakteristiku pořadu jako takového, je zjevné, že nejde o jednotlivá pochybení moderátorů, ale o dramaturgický záměr. Současně platí, že v rámci zkoumaného období nebyl identifikován žádný případ, kdy by se nějaká promluva nevztahovala k dané události či byla výrazně inkonzistentní s jejím charakterem. Užité postupy moderace tak není možno považovat za ideologicky zakotvená hodnocení či implikace výrazně a/nebo irrelevantně posunující význam reprezentace dané události, a nelze je tedy označit za pochybení nebo je vnímat jako problematické vzhledem ke stanoveným cílům analýzy (viz specifikace zadání analýzy).

Analýza ukázala, že v obecných intencích je možno (navzdory užívané narativní implikaci charakteru reprezentované události a/nebo jejího vnímání konkrétním moderátorem) jak způsob reprezentace, tak i výstavbu její narativizace považovat za neutrální, tedy nefavorizující

či naopak nediskvalifikující konkrétní náboženské systémy, směry, organizace atd.⁸⁸ K této prezentované „náboženské pluralitě“ přispívá i různé vyznání jednotlivých moderátorů pořadu. V souladu se specifickým zaměřením pořadu na konkrétní oblast/sféru sociální reality (témata a události spojené s náboženstvím/vírou) lze (nejen)⁸⁹ tuto komponentu pořadu interpretovat jako podstatnou a funkční součást plnění poslání stanice veřejné služby. Tento aspekt je navíc významně posílen i skutečností, že až na ojedinělé výjimky⁹⁰ se naprostá většina zpráv v analyzovaném období týkala reprezentace událostí, které zpravodajství mainstreamových médií zcela opomíjelo.

Ad 2 – četba

Základní část druhého bloku (označeného v relaci z 15/10 jako „Okénko primárních pramenů“) byla představována četbou relativně krátkého úseku textu a v souladu se stylem pořadu jako celku byla uvedena a také zakončena neformálně vedeným dialogem mezi moderátory. Promluvy moderátorů, které četbě textu předcházely, byly obvykle věnovány nastolení základního tématu následného úryvku a zdůvodnění jeho výběru (obvykle prostřednictvím identifikace či zdůraznění „zamýšlené tematizace“ úryvku)⁹¹.

V analyzovaném období byl nejčastěji citován text z Bible, přičemž výběr konkrétní pasáže (stejně tak to platilo i pro jiné typy textů) byl moderátory obvykle zdůvodněn⁹² souvislostí s tematikou následující třetí části pořadu – rozhovoru s hostem. V jistém smyslu tak docházelo ke vzájemnému rámcování⁹³, které posilovalo vnitřní konzistenci pořadu jako celku.

Po skončení četby textu opět následoval neformálně vedený dialog mezi moderátory, jehož ústředními momenty byly ve většině analyzovaných relací spontánně znějící reakce na čtený text a vztahení úryvku k následujícímu bloku (rozhovoru s hostem). Typickou formální i obsahovou podobu této části pořadu ilustruje následující příklad č. 4.

⁸⁸ Jediné dvě výjimky představují některé promluvy a způsoby reprezentace organizace Svědkové Jehovovi a narativní vymezení se moderátorů vůči ortodoxnímu či konzervativnímu proudu v katolické církvi a/nebo jeho představitelům. (Podrobněji viz pasáže níže.)

⁸⁹ Obdobnou funkci lze spatřovat i v případě některých témat reprezentovaných v rámci třetího bloku – rozhovoru s hostem. Pořad jako takový tak lze vnímat jako integrální součást plnění funkce média veřejné služby.

⁹⁰ Například zprávy o vystoupení Dominika Duky v rámci ceremonií spojených se státním svátkem 28. září či deklarace OSN týkající se palestinských památek.

⁹¹ Zejména v případě takového typu textů, jako je nejčastěji citovaná Bible, je výstavba tohoto textu samotného otevřena relativně širokému spektru recepčně–interpretačních rámců a takřka každý úryvek umožňuje nejen množství interpretací (z nichž nelze stanovit jednu „správnou“), ale i různé způsoby „čtení“ – identifikace smyslu pasáže (viz příklad č. 4, který vztáhl čtený úryvek k tématu důvěry/nedůvěry).

⁹² V rámci dialogu moderátorů před a/nebo po četbě úryvku (viz příklad č. 4).

⁹³ Jde o signalizaci „optiky“, jak identifikovat základní smysl textu i makrotéma (či jedno z makrotémat) rozhovoru – v uvedeném příkladu otázka důvěry/nedůvěry, téma zjevení. Tyto aspekty jsou akcentovány v rámci promluvy předcházející četbě textu a ustavují tak základní recepční/interpretační trajektorie čteného úryvku.

Příklad č. 4: Hergot! z 6. 8. 2017

MOD1: *Já jsem něco připravil, možná než se pustíme k biblickému textu, tak bychom si mohli teď opravdu říct, o čem to dneska bude, ten rozhovor.*

MOD2: *Hm, tak schválně.*

MOD1: *Zajímá Tě to Petře?*

MOD2: *Zajímá mě to dost.*

MOD1: *Naším hostem bude český sociolog Zdeněk Konopásek ... a on se před časem rozhodl zkoumat jak jsou pojímána neobvyklá zjevení a neobvyklé zkušenosti z hlediska náboženství na jedné a z hlediska psychiatrie na druhé straně, a tím čím se zabýval ... a budeme se bavit ... a o tom, jak se z výjimečné zkušenosti stává okolím přijímaná událost a co je vlastně rozhodujícím proto, že vůbec to okolí přijme to zjevení jako něco platného a důležitého. No a to je taky otázka důvěry a nedůvěry okolí k tomu člověku, který tuhle zkušenost má a já jsem o tom přemýšlel, kde v Bibli se pracuje právě s tím prvkem, jak to okolí věří a nevěří tomu co ten jedinec, a nebo nějaká menší skupina lidí zažije, a napadl mě k tomu text, který je úplně klíčový a jde v něm o zkušenost, která stojí na počátku celého křesťanství. Jde o velikonoční setkání se vzkříšeným Ježíšem, kterou učinily ženy, jak víme, a můžeme si poslechnout, jak vlastně na to reagovalo nejbližší okolí těch žen a*

[čtení z evangelia Sv. Marka]

MOD1: *Ten závěr Markova evangelia se mi strašně líbí.*

MOD2: *Mně se-*

MOD1: *Protože se tam neustále opakuje, že nikdo nikomu nevěří.*

[souběžně MOD1?: *Nikdo nikomu nevěří!*]

MOD2: *Ale kárání taky-*

MOD1: *No jsou tam dvě věci, na které trošku narazíme v tom rozhovoru. Za prvé je to strach předtím vůbec se o tuhle zkušenost podělit, protože to není moc konformní zkušenost a je to zkušenost, která často vyvolá v nejlepším případě nedůvěru a někdy také odeslání na psychiatrii. A za druhé –*

MOD2: *To tehdy ale ještě nebylo.*

MOD1: *To tehdy ještě nebylo.*

MOD2: *O to víc si myslím, že to platí dnes.*

MOD1: *Ta druhá věc, že ti Ježíšovi nejbližší byli ti, kteří tomu, že by se Ježíš mohl zjevit, nevěřili, a Zdeněk Konopásek, to si dovolím lehce předběhnout, zdůrazňuje takový zajímavý moment, že sami ti katoličtí kněží to často nevidí rádi, když za nimi někdo přijde se zkušeností toho, že viděl třeba Pannu Marii u sebe v kuchyni a považují to za něco zvláštního a snaží se to možná spíš potlačovat. A o tom proč to tak je a jestli se to dá takhle zobecnit si budeme povídat už v tom rozhovoru*

MOD2: *No já jsem na to náramně zvědavěj. No a teď si pustíme teda další písničku ...*

[rozhovor s hostem, který se věnuje (mj.) zjevení a sociálním aspektům tohoto jevu]

Uvedený příklad (který je možno strukturací, formou i způsobem výstavby promluv vnímat jako poměrně typický) jasně ilustruje výše naznačené charakteristiky. Dialog moderátorů před a po četbě úryvku textu má charakter neformálního rozhovoru více či méně se vztahujícího k úryvku čteného textu a jeho konkrétním pasážím, případně i k tematizaci ve vztahu k rozhovoru s hostem, který po tomto bloku následuje. Spontaneitě rozhovoru nasvědčují i občasně překryvy promluv jednotlivých moderátorů.

Je také nutno poznamenat, že v žádné z relací nebyla identifikována signifikantní snaha či tendence čtený úryvek nějakým jednoznačným či autoritativním způsobem interpretovat (a už vůbec ne z pozice některého konkrétního náboženského směru). V převážné většině případů šlo v rámci této části pořadu spíše o (re)tematizování vybraných aspektů přečteného textu a signalizaci či akcentování úseků/momentů textu ve vztahu k makrotématu (či některému z makrotémat) následujícího rozhovoru.

Ad 3 – rozhovor s hostem

Třetí blok pořadu představuje rozhovor s hostem, který je velmi často tematizovaný v souladu s tematizací druhého bloku (viz výše). Užíván je jak předtočený, tak živě ze studia vysílaný rozhovor, přičemž samotný způsob realizace rozhovoru nehraje pro způsob jeho vedení či pro strukturaci dialogu ani pro jeho formální charakteristiky významnější roli.

Jak spektrum témat těchto rozhovorů, tak spektrum zvaných hostů nevykazuje v analyzovaném období žádné signifikantní charakteristiky, které by bylo možno považovat za projev jednostrannosti, favorizace či naopak diskvalifikace konkrétního náboženského směru/náboženské organizace, vyznání či světonázorového přesvědčení.⁹⁴ Současně platí, že všechny aktéry, s nimiž byl rozhovor v daném období veden, je možno označit za „relevantní“ ve vztahu k tématu rozhovoru – jak ve smyslu expertní/odborné kompetence, tak ve smyslu angažovanosti v dané problematice či příslušnosti ke konkrétní skupině/organizaci (byla-li tématem rozhovoru).⁹⁵

Z hlediska způsobu vedení rozhovorů moderátory jde dominantně o zjišťovací, informačně zaměřený rozhovor (pro ilustraci viz příklad č. 5, úseky označené „zjišťovací otázka“) s vysokou mírou komunikační kooperativnosti ze strany moderátora vůči hostu. (A to i v případech takových témat, která by bylo vzhledem k zaměření pořadu možno vnímat v jistém smyslu jako kontroverzní – viz například relace věnovaná tématu čarodějnických procesů, 16. 7. 2017) Tato charakteristika bývá realizována prostřednictvím často užívané aktuální/bezprostřední komunikační interakce (doplňováním/rozvíjením promluvy hosta ve formulaci navazující otázky apod.). Také ze stylistiky a způsobu formulace otázek moderátorem rozhovoru je zjevné, že nejde o rozhovory s uzavřenou sadou předem daných, připravených a následně čtených otázek, což moderátorům umožňuje zevrubnější tematizaci aktuální výpovědi hosta a její další zpřesňování atd. Současně je nutno zdůraznit, že obsah

⁹⁴ Ilustrací otevřenosti výběru hostů může být například rozhovor s představitelem náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, vůči níž bylo v rámci zkoumaného období možno identifikovat několik momentů, které naznačovaly vymezování se některých moderátorů vůči této organizaci – více viz dále.

⁹⁵ V tomto smyslu se daný pořad také odlišuje od jedné z nejtýpějších tzv. novinářských rutin – totiž rozhovorů vedených novináři s novináři.

otázek svědčí o předchozí přípravě moderátorů na vedení rozhovoru, například v podobě odkazů na dříve publikované výpovědi hosta, formulace otázek obsahujících informace z jiných zdrojů atd., a všechny analyzované rozhovory lze označit za kompetentně vedené. (Obě zmíněné charakteristiky jsou opět ilustrovány v příkladu č. 5, označením „interakce“ a „přípravenost“.)

Příklad č. 5: Hergot! z 25. 7. 2017, 19:11 – rozhovor s ředitelem Ekumenické akademie

(v příkladu jsou pasáže ilustrující dané charakteristiky formátovány stejným způsobem /tučným písmem, podtržením, normálním písmem – tedy ne kurzívou/)

zjišťovací otázka

MOD: *Já jsem natočil rozhovor s Jiřím Silným, husitským teologem, aktivistou a jedním ze zakladatelů Ekumenické akademie a na začátek jsem se ho podle našeho zvyku zeptal, **jestli by nám mohl říct něco o své cestě ke křesťanství.***

JS: *Ano, můžu, já jsem měl nějaké náznaky křesťanské výchovy v dětství, byl jsem pokřtěný v katolické církvi, ale cestu k víře jsem potom hledal sám v době dospívání a vlastně nejdřív jsem odpovědi na takové existenciální otázky hledal u Budhismu, a to mě úplně neuspokojovalo, a pak jsem vlastně ten, když tak člověk zpětně hledá takový ty body obratu, tak pro mě to byla určitě četba Nového zákona, zejména Evangelii, což jsem doma objevil a pak vlastně i film Evangelium podle Svatého Matouše od Pierra Paola Passoliniho, a možná že to je typické i pro tu moji další cestu, což byl italský komunista, homosexuál později zavražděný, ale mě připadalo, že právě tenhle člověk vystihl toho ducha Evangelia lépe než americké velkofilmy.*

interakce
zjišťovací otázka

MOD: *Tak to je hezké, že někoho obrátí na víru komunista a homosexuál, **jak ta cesta pak pokračovala dál**, ty už jsi naznačil, že měla nějaká specifika.*

JS: *No pak jsem vlastně, to byl konec šedesátých let, velké společenské změny, které už jsem prožíval vědomě, pak jsem vlastně se rozhodl, že zkusím prohloubit to vědění, nebo tu znalost křesťanství studiem teologie na Husově teologické fakultě tehdy, no a během toho studia jsem se rozhodl, že bych chtěl jít do církevní služby, i s tím, že jsem v těch, vlastně v době nastupující normalizace vnímal to církevní prostředí jako určitý prostor svobody, což bylo do jisté míry samozřejmě se spoustou omezení, ale vlastně dostalo se mi toho, co jsem hledal, možnost nějak mluvit o věcech, které pro mě byly podstatné.*

přípravenost

MOD: *Ty, jestli se nepletu, jsi vstoupil do Československé církve husitské, je to tak?*

JS: *Ano.*

zjišťovací otázka

MOD: ***Proč to byla právě tato církev?***

- JS: *To bylo, když jsem se začínal zabývat [...]*
- přípravenost*
zjišťovací otázka MOD: *Zkusíme skočit trošku v čase, jestli se nepletu, tak jsou to devadesátá léta, kdy vznikla Ekumenická akademie, co za tím bylo za rozhodnutí a víze?*
- JS: *Tam bylo rozhodnutí.*
[...]
v době kdy všichni odcházeli studovat do Ameriky nebo do Skotska, tak já jsem šel se učit do Saska, ale-
- interakce v podobě
doplnění/zpřesnění MOD: *Takže vlastně taky do postsocialistické země.*
- JS: *Tak – protože mě, zároveň jsem vnímal, že mají podobné ...*
- zjišťovací otázka* MOD: *Můžeš říct nějak ve stručnosti, co vlastně je ta myšlenka toho spolku a co jsou hlavní témata, na které se Ekumenická akademie zaměřuje?*
- JS: *No tak za těch dvacet let toho bylo opravdu hodně, ale hlavní myšlenka byla*
[...]
směřovala zejména do občanské společnosti, k dialogu s jinými nevládními organizacemi a s církvemi spíš tak bodově, nikdy to nefungovalo jak já bych si býval představoval, že církve tuto možnost využijí, dejme tomu, že témata, která nesledují soustavně samy, takže jaksi na té naší půdě budou v tom nějak angažovat, tak to fungovalo jen občas.
- interakce
přípravenost MOD: *Jestli to dobře chápu, tak Ekumenická akademie není typickou organizací křesťanskou, která by dělala třeba humanitární nebo diakonickou práci, ale je tam opravdu důraz spíš na ten dialog, a v ničem, když jsem si prohlížel ty témata, tak má vlastně bliž k nějaké aktivistické skupině, protože jsou to témata, která se týkají Fair Tradu, jsou to témata ekologická, jsou to témata, která se týkají třeba diskusí o participativní ekonomice nebo jiným způsobu společenského uspořádání – chápu to správně že –*
- JS: *Ano, to tak odpovídá, to se vyvinulo časem, protože pak na konci devadesátých let*
[...]

V obecných intencích lze pořad *Hergot!* (v rámci sledovaného období)⁹⁶ jako celek považovat navzdory mnoha specifickým charakteristikám⁹⁷ za konzistentní s požadavky vyplývajícími z LER.

Z hlediska tematické skladby je možno v daném období jednoznačně identifikovat reprezentaci širokého spektra témat pokrývajících nejen jednotlivé náboženské systémy/směry/organizace, ale i další s problematikou náboženství/víry různou měrou související témata. Současně platí, že (až na dvě proporcionálně i významnosti zanedbatelné výjimky – viz dále) byla všechna témata reprezentována neutrálním způsobem, bez využívání narativních postupů či rétorických figur a postupů, které by konkrétní aktéry, ideové či náboženské směry, témata atd. signifikantním způsobem favorizovaly či naopak marginalizovaly nebo diskvalifikovaly.

Šíře reprezentovaného spektra témat, stejně jako spektrum osobností, s nimiž byl veden rozhovor, takřka jednoznačně vylučuje možnost, že by jej bylo možno (v souladu se zadáním analýzy) vnímat a/nebo interpretovat coby „úzký pohled na fungování společnosti, a to zejména z pozice někdy až krajně levicových přístupů“ (viz zadání analýzy). Kromě zpravodajského bloku, který je v každé relaci věnován reprezentaci událostí týkajících se více různých náboženských systémů či organizací, lze o mnohosti či pluralitě pohledů mluvit i na úrovni pořadu jako celku. Navzdory „monotematickému“ zaměření jednotlivých relací (provázání jednotlivých částí konkrétním /makro/tématem) a omezenému rozsahu zkoumaného souboru pořad reprezentuje optiku několika náboženských směrů, přičemž zanedbatelná část témat (i natolik potenciálně kontroverzních jako například čarodějnické procesy⁹⁸, vznik ultrakonzervativního proudu v americkém katolicismu⁹⁹, téma „evropských džihádistů“¹⁰⁰ atd.) je reprezentována v širším, navíc většinou v odborném kontextu¹⁰¹.

Lze předpokládat, že principiální zárukou vysoce pluralitního pohledu je i sama skladba moderátorského týmu, reprezentujícího představitele/stoupence různých náboženských směrů. Tento aspekt je navíc (přínejmenším v analyzovaném období) podpořen v mnoha narativech identifikovatelnou signifikantní mírou sebe-reflexe limitů vlastního ideového/náboženského zakotvení a vlastních východisek moderátorů. O ideové „otevřenosti“ pořadu svědčí i například

⁹⁶ Pro ověření obecnější platnosti některých charakteristik byly analyzovány i další díly relace mimo období stanovené zadavatelem.

⁹⁷ Zaměření pořadu na specifickou oblast sociálního života, relativně vysoká míra neformálnosti stylu moderování a jeho realizace více moderátory současně, kompozice ze tří diametrálně odlišných formátů/žánrů.

⁹⁸ 16. 7. 2017.

⁹⁹ 12. 6. 2017.

¹⁰⁰ 23. 7. 2017.

¹⁰¹ Téma čarodějnických procesů je reprezentováno rozhovorem s historikem, téma ultrakonzervatismu v americkém katolicismu rozhovorem s religionistou, téma evropských džihádistů rozhovorem s publicistou, kteří se dané problematice déle věnují a jsou autory knihy o této problematice.

pozvánka na akci Prague Pride a její duchovní program (prezentovaná ve zpravodajském bloku 6. 8. 2017).

Optikou politicko-ideologické askripce – ve smyslu možnosti označení za prezentaci „levicového tématu“ či „levicového přístupu“ – je možno tuto inherentně velmi volatilní a nejednoznačnou charakteristiku¹⁰² přiřadit ve sledovaném období pouze rozhovoru s husitským duchovním Jiřím Silným, který se některými částmi dotýká témat, jež bývají spojována s „levicovostí“ (sociální nerovnost, nadnárodní instituce atd.). Je však nutno zdůraznit, že tyto jevy jsou tematizovány na pozadí makrotématu daného rozhovoru (Ekumenické akademie) a osobní biografie samotného aktéra. Současně jsou všechny momenty/aspekty, jež by bylo možno považovat za „ideologicky motivované“ či „ideologicko-implikativní“, dostatečně strukturovaně argumentovány a/nebo faktograficky dokládány a potenciální ideologický aspekt/charakter artikulace je tak potlačen. Při zohlednění skutečnosti, že jde za celé období o jedinou relaci (navíc pouze jednu její část – rozhovor s hostem – a zmíněná témata navíc tuto část nevyplňují jako celek), lze tuto fragmentární a epizodní reprezentaci „levicových témat“ vnímat v kontextu daného pořadu jako zcela neproblematickou (pokud by byla vůbec coby projev „levicové optiky“ interpretována). Podstatnou je také skutečnost, že tyto promluvy jsou artikulovány ve smyslu reprezentace názoru konkrétního aktéra, aniž by byly moderátorem subjektivně jakkoliv hodnoceny, a lze je tak interpretovat právě jako součást naplňování jedné ze základních funkcí média veřejné služby – coby platformy pro prezentaci různých názorů.

V rámci analyzovaného období byly identifikovány pouze dva momenty, které by bylo možno vzhledem k charakteristikám tohoto pořadu (ve smyslu způsobu výstavby narativů a způsobu reprezentace jednotlivých jevů/procesů) vnímat jako relativně problematické:

- (1) několikeré – spíše implicitně – naznačené vymezení se vůči „českému konzervativnímu katolicismu“ a/nebo jeho představitelům či jejich výroky (případně jejich kritika) v kontextu skutečnosti, že v rámci zkoumaného období nebyl dán prostor žádnému z představitelů tohoto náboženského proudu (zazněl pouze úryvek z kázání D. Duky, charakteristického vysokou mírou abstraktnosti a obraznosti /29. 10. 2017/).

Je ovšem nutno zdůraznit, že potenciální problematičnost je zde bezprostředně vztažena k čistě formálnímu kritériu – absenci hlasu představitelů tohoto proudu (které

¹⁰² V kontextu sociálních věd nemá téma či událost v naprosté většině případů inherentní ideologickou valenci – ta je jim přidávána až v kontextu konkrétního sociopolitického a/nebo ekonomického uspořádání společnosti prostřednictvím způsobu její reprezentace, přičemž jeden z dominantních zdrojů těchto askripcí v moderní a pozdně moderní společnosti představují média, zejména ta, jež lze označit za tzv. mainstreamová (například L. Althusser /1971/ podřazuje média pod *ideologické státní aparáty*, které mají zajišťovat reprodukci ideologického statu quo prostřednictvím s danou ideologií korespondujících způsobů reprezentace reality a zajišťování opory elitám atd.).

navíc vzhledem k časovému omezení analyzovaného souboru nemusí být validní).¹⁰³ Současně je třeba také akcentovat i skutečnost, že zmíněné „vymezování se“ má v naprosté většině případů poměrně subtilní charakter (v podobě implikací, volby lexika, kontextualizací apod.)¹⁰⁴, jež lze ilustrovat následujícím příkladem:

Příklad č. 6: Hergot! z 22. 10. 2017

MOD1: [...] *Ty máš ale ještě dvě zprávy, které ale nejsou zrovna veselé –*

MOD2: *Nejsou -*

MOD1: *Tak je řekni, ať to máme za sebou.*

MOD2: *Nedávno jsme vás informovali o brutální vraždě sedmnáctileté Nabry Hassanen v americké Virginii, která byla spáchána částečně určitě i s náboženským zabarvením. Darwinovi Martinez Torresovi, obviněnému z tohoto zločinu, hrozí trest smrti. A výjimečným hlasem v řadách našich římskokatolických biskupů je plzeňský biskup Tomáš Holub. Ostře se totiž ohradil proti předvolebním textům publikovaným v časopise RC monitor. Aniž bychom se pouštěli do detailů ohledně sympatií ke konkrétním politickým stranám, můžeme říct, že Holub kritizoval politické zneužívání pojmu křesťanských hodnot k propagaci nenávisti. Časopis RC monitor vychází s církevním schválením Arcibiskupství Pražského a personálně je spojen mimo jiné s Hnutím pro život České republiky a prezident Hnutí pro život České republiky je Radim Ucháč, který je také v redakční radě RC monitoru byl letos na národní Svatováclavské pouti ve Staré Boleslavi jmenován rytířem papežského rytířského Řádu Svatého Silvestra. Biskup Holub se tak nepřímo postavil proti tvrdě konzervativnímu proudu českého katolicismu, nad kterým drží ochrannou ruku i arcibiskupové Dominik Duka a Jan Graubner.*

(2) ve srovnání s ostatními náboženstvími/náboženskými systémy v některých pasážích/částech mírně odlišný způsob narativizace¹⁰⁵ v případě Svědků Jehovových.

¹⁰³ Zatímco v případě Svědků Jehovových bylo toto náboženské sdružení reprezentováno jak v rámci zpravodajského bloku, tak i rozhovorem se zástupcem této církve, představitelé či nositelé názorů přiřaditelných tomuto ideovému proudu se v analyzovaném období v pořadu nevykytovali. Je ovšem možné, že jim byl dán prostor v některé/některých z předešlých (následujících) relací; zmíněnou námitku je tedy nutno uvažovat v kontextu této možnosti.

Z hlediska samotné reprezentace tohoto proudu či událostí/aktérů s ním spojených/spojovaných je také nutno dodat, že byl v rámci zkoumaného období reprezentován nikoliv pouze z kritické, ale i z expertní/odborné perspektivy (v relaci vysílané 29. 10. 2017 byl rozhovor věnován tématu výše zmíněného kázání, hostem byl katolický teolog a historik M. Vaňáč, problematika „amerického ultrapravicového katolicismu“ byla reprezentována v rámci rozhovoru s italským teologem, religionistou a církevním historikem M. Faggiolim v dílu z 12. 6. 2017 atd.).

¹⁰⁴ Zde je ovšem nutno zdůraznit, že:

- 1) „stylisticky volnější“ způsob narativizace byl užíván i v rámci reprezentace jiných událostí (a v tomto smyslu je nutno vnímat postupy ilustrované uvedeným příkladem spíše jako indikativní než jednoznačně dokumentující „pochybení“ či zásadně odlišný způsob narativizace);
- 2) zmíněný aspekt se netýká relevance či přesnosti způsobu reprezentace události vůči jejímu „reálnému“ průběhu (zjevně jde o dlouhodobý, komplikovaný a mnohvrstevný proces /což je mj. naznačeno i v rozhovoru s M. Vaňáčem/ a zevrubná analýza by vzhledem k epizodnímu rozměru poukazovaného jevu byla zbytečnou);
- 3) a konečně, v jistém smyslu lze v kontextu „liberálního (nikoli libertariánského) naladění“ pořadu absenci reprezentantů tohoto proudu interpretovat jako (sice paradoxně, ale) logickou.

¹⁰⁵ Část z identifikovaných prvků/aspektů (například využití adjektiva „seriózní“ k legitimizaci čteného textu, který popisuje vyznání hosta značně kriticky a jehož autorem je religionista, avšak současně stoupenec jiného náboženského vyznání /v řadě jiných relací – v rámci analyzovaného období – byly čteny odborné texty, aniž by

Relativně signifikantní to bylo v případě relace vysílané 13. 8. 2017, která byla této organizaci z větší části věnována.¹⁰⁶ V rámci druhého bloku – okna primárních pramenů – byl čten úryvek textu poměrně kritického vůči této organizaci (což je samo o sobě prvek, který nebyl identifikován v žádné z ostatních zkoumaných relací). Tento postup může být posluchači vnímán jako potenciálně konfrontační způsob kontextualizace následujícího rozhovoru, apriorní problematizace validity výpovědi hosta atd., stejně jako může působit diskomfortně na hosta samotného. Po přečtení úryvku byl navíc v rámci dialogu mezi moderátory zdrojový text označen jako „seriózní“ (což lze interpretovat nejen jako formu legitimizace textu samotného, ale i kritického postoje vůči dané organizaci) – viz příklad č. 7.

Také v následném rozhovoru s hostem, který je členem Svědků Jehovových, bylo možno identifikovat některé relativně problematické a v ostatních rozhovorech neužívané narativní prvky/postupy (například ve výstavbě otázek operujících s legitimizací prostřednictvím generalizovaného subjektu – viz příklad č. 8).

Příklad č. 7: Hergot! z 13. 8. 2017

MOD2: Tak Dominiku já Ti děkuji, že jsi přinesl do placu tadyhletu seriózní religionistickou literaturu, která nám dělá pro tohleto rámeček, no a jak vlastně s těmito otázkami je, nebo jak to vidí sami Svědkové, to už se dozvíte z rozhovoru, který přijde po písničce...

Příklad č. 8: Hergot! z 13. 8. 2017

*MOD2: V České republice Svědkům Jehovovým sice nehrozí zákaz ani konfiskace majetku, přesto jsou vnímáni poměrně negativně, hovoří se o nich jako o sektě, čím si myslíte, že je to způsobeno?
(...)*

MOD: Ona ta česká námitka, taková typická skeptická je, že navenek, venku můžete působit jako milí lidé, ale pak člověk tam přijde a je tam nějakou dobu a už je zapracován do toho společenství a už to není tak jednoduchý, rozhodně tak veselý, co byste řekl na tuhleto námitku, kterou asi, asi vmete každý?

bylo užito ekvivalentního hodnocení zdroje, stejně jako nebyl před rozhovorem využit text kriticky laděný vůči hostovi/, formulace některých otázek s konfrontačním potenciálem apod.) může spadat na vrub spontaneity promluvy v rámci moderace, tím se však na výsledné podobě nic nemění. Z hlediska pragmatiky komunikace však platí, že s vyšší mírou neformálnosti komunikace (v tomto případě posílené i vyšší mírou spontaneity) obvykle roste i míra exprese vlastních postojů, názorů a mínění vztahujících se k předmětu komunikace, a uvedené jevy pak lze interpretovat jako moderátorsky nekorektní signalizaci vlastního postoje na straně moderátora.

¹⁰⁶ Kromě druhého a třetího bloku, věnovaného zmíněné náboženské organizaci přímo (tematizací čteného textu a následným rozhovorem s představitelem/členem této organizace), zazněly zmínky o ní nebo událostech s ní spojených i v úvodní části relace (zmínka o jedné z předchozích relací, v níž byl rozhovor s „odpadlíkem“ od této organizace) a v prvním bloku (zpravodajství) byla zařazena zpráva o událostech spojených se Svědky Jehovovými a „knižní tip“ týkající se publikace „odpadlíka“ od této organizace.

Je však nutno konstatovat, že se výše ilustrované jevy týkaly pouze několika momentů a rozhovor jako celek byl veden z převážné části korektně/neutrálně (mj. byl například zakončen pro styl vedení rozhovorů v rámci daného pořadu mnohem typičtější formou kooperativního stylu /otázkou moderátora „*Je něco, co se o Svědcích Jehovových neví a je to podle Vás důležité, takže by to tu mělo zaznít, nebo naopak co se o Svědcích tvrdí a pravda to není, co by stálo za to vyvrátit?*“). Současně také platí, že z hlediska souladu pořadu s LER lze tyto momenty interpretovat jako spíše nepodstatné, jednak vzhledem k jejich zanedbatelné proporcionalitě, a jednak proto, že případně vnímanou diskrepanci v narativizaci událostí/jevů spojovaných s organizací Svědci Jehovovi „vyvažují“ jak převážně neutrálně vystavěné reprezentace událostí s ní spojených, tak samo zařazení rozhovoru s představitelem této církve.

V jistém ohledu by bylo možno za relativně problematický interpretovat již několikrát výše zmíněný charakteristický styl moderování. V rámci pořadu je moderování realizováno prostřednictvím komunikačních interakcí mezi dvěma a více moderátory, které vykazují z hlediska strukturace a výstavby jednotlivých promluv relativně vysokou míru neformálnosti a spontaneity. Tyto charakteristiky mohou být na jedné straně zejména „náhodnými posluchači“ (u nichž lze předpokládat očekávání odvozená z obvyklejšího způsobu reprezentace tematiky náboženství/víry) vnímány jako diskrepantní, na straně druhé je však lze vnímat v souladu s charakterem dané stanice a jejím zaměřením na konkrétní cílové skupiny (u nichž je pravděpodobnost očekávání formálního stylu mnohem nižší). V kontextu výše uvedeného je ovšem nutno zdůraznit, že neformální charakter moderování není sám o sobě v rozporu s požadavky vyplývajícími z LER stanice veřejné služby či s požadavkem na kultivovaný jazykový projev.

Signifikantní míru nekonvenčnosti daného pořadu signalizuje již jeho název, který na rozporu mezi užitím slova *Hergot!* v běžné řeči a v kontextu tematického zaměření daného pořadu nabývá povahy jazykové hříčky a v jistém smyslu tak implikuje i očekavatelnou formu jeho realizace. (Spolu se stylem moderování jej lze považovat za jedny z klíčových prvků ustavujících/reprodukcujících „identitu“ daného pořadu /navíc konsonantně se stylem většiny ostatních pořadů dané stanice/.)

Ačkoliv vědy o komunikaci nemají spolehlivý analytický nástroj pro „měření kultivovanosti jazykového projevu“, lze tuto charakteristiku do určité míry posoudit „negativní optikou“ – to jest ve smyslu identifikace případných „prohřešků“ proti spisovnému jazyku a konzistencí/inkonzistencí se (sice ne zcela jednoznačně definovanými, ale přesto rámcově identifikovatelnými) standardy stylu veřejného projevu. V těchto intencích lze styl moderování

hodnotit (ve vztahu k obvyklým očekáváním odvozeným od statusu dané stanice coby stanice veřejné služby) jako konzistentní s požadavky vyplývajícími z LER. Ačkoliv bylo možno takřka v každé relaci identifikovat promluvy obsahující gramatické, stylistické či rétorické „nedostatky“ (výrazy obecné češtiny, vyšínutí z větné vazby, opakování slov apod.), z hlediska proporcionality představovaly zanedbatelný podíl a v tomto smyslu nepůsobily rušivě. Dominantním rysem v úrovni moderování byl sice neformálně vedený, ale spontánně strukturovaný dialog, operující poměrně často s bezprostředními komunikačními interakcemi, které posilovaly dojem přirozenosti komunikace mezi moderátory. (Jednotlivé zmíněné charakteristiky jsou ilustrovány v příkladu č. 9.) Mezi pro jiné stanice/pořady relativně nestandardní prvky moderování, které bylo možno v rámci zkoumaného pořadu poměrně často identifikovat (a které posilovaly dojem „přirozenosti“ komunikace mezi moderátory a přibližovaly jej tak standardům běžné komunikace), patřily jazykové postupy založené na využití nadsázky či ironie (nikoliv samoúčelně použité, ale například v podobě sebereflexe) – viz příklad č. 10 (dialog v úvodní části pořadu). Tyto užívané prvky lze navíc považovat za přijatelné odlehčení moderátorského stylu vzhledem k tomu, že pořad i stanice je orientován na věkově mladší cílové skupiny.

Příklad č. 9¹⁰⁷: *Hergot!* z 30. 7. 2017

tučně – „hodnocení“ charakteru události

podkres – obecná čeština, výrazy nespisovného jazyka, gramatické pochybení apod.

podtržené – „oslí můstky“ a vstupy ostatních moderátorů

orámované – stylistická „neobratnost“

[intro]

MOD1: ... *dáme si porci letní luteránské mystiky*

MOD2: *Což samo o sobě zní hodně zvláštně, ale uvedeme to na pravou míru, tématem, hlavní postavou našeho dnešního vysílání je Jákob Böhme, o kterém jste možná slyšeli a možná ne.*

MOD1: *Hm, teď už bude čas vrhnout se do zpráv, protože k tématu se dostaneme samozřejmě, jenom jsme vás tak lehce **natýzovali** a já bych **hnedle** začal svou první zprávou, protože navazuje na starší zprávy který se objevovaly všude možně*

MOD2: *Ty **seš hrozně – hroznej** zloděj zpráv Petře*

MOD1: ***Hm, je to tak** – Odvolací senát Nejvyššího soudu v Rusku minulého pondělí zamítl odvolání náboženské společnosti Svědkové Jehovovi proti rozhodnutí, kterým byli Jehovisté označeni za extremistickou organizaci a jejich činnost v Rusku zakázána*

[...]

jsem zvědav, jak pořídí, situace vypadá spíš špatně. Tak co ty Honzo, co tam máš, co sem Ti neukradl

MOD2: ***Nó moc toho není, protože prostě už se to stalo **podruhý**, že mi Petr kradl** moje zprávy, ale nevdá. Muslimská feministka Seyran Ateş tureckého původu chce otevřít progresivní mešitu ve Velké Británii. Pod jejím vedením už taková mešita vznikla v Berlíně, za*

¹⁰⁷ V tomto příkladu jsou zkratkou MOD3 označeny promluvy Fatimy Rahimi, která není rodilou mluvčí, což omlouvá její občasné užití nespisovného jazyka.

což si Ateş vysloužila výhružky smrtí a podobně, ale jak vidět, jen tak něco ji neodradí a já osobně teda držím palce

- MOD1: **Já taky držím palce.** *A Fatimo co Ty? Ty máš něco z arabského světa, tentokrát to není úplně dobrá energie letní. I když trochu letní jo vlastně, ale špatná spíš*
- MOD3: *Letní to je, ale když jsme v Saudské Arábii, což to je moje zpráva, tak tam je léto vlastně pořád, že jo. Tak v Saudské Arábii, nedaleko od hlavního města – Rijád, kdyby náhodou někdo nevěděl – v historické části na severu od hlavního města procházela žena v minisukni-*
- MOD1: **Což je průšvih**
- MOD2: **To je teda, to je teda** zásadní zpráva, pojd' me –
- MOD3: *Ano. V náboženským státě jako je Saudská Arábie to pohoršilo mnoho lidí a náboženská policie Saudské Arábie ženu našla a zatkla*
[...]
a nikdo neví, jak to dopadne
- MOD1: *Já doufám, že to dopadne dobře a že nebude ohrožena na životě, nicméně já se přesunu někam jinam, do jiné části světa, kde to taky je náramně složité a sice do Izraele. Světová rada církví vyzvala v reakci na nepokoje v Jeruzalémě k celosvětovým modlitbám za spravedlivý mír ve Svaté zemi*
[...]
Tak Honzo máš tam něco pozitivnějšího kdyby- kdyby to nebylo jako takdlenc depresivní
- MOD2: *Já nevím, všechno je to hrozně depresivní, prostě odvrácená strana léta, Řím je v krizi, je málo vody, sucho a Vatikán v reakci na nepříjemnou situaci solidárně vypíná vodu ve stovce historických fontán na Svatopetrském náměstí. Vodou se musí šetřit a Vatikán nechce být pozadu. Tak já nevím jestli to je pozitivní zpráva nebo ne, vlastně-*
- MOD1: *No šetřit se musí, tak že je sucho, tvrdí se dokonce, že u nás třeba největší sucho za posledních pět set let. To je prostě fakt. A že se nešetří vodou to je taky fakt a jestli František chce jít příkladem v tomhle, tak jedině dobře. A poslední –*
- MOD2: *Ona je to taková z nouze pozitivní zpráva –*
- MOD1: **Nónó** tak jo, ale snažme se v tom najít aspoň něco. Poslední zpráva bude patřit dneska Fatimě a je to vlastně zase nekrolog, takže já vlastně nevím, jak jsme to dneska pojali
- MOD2: *Prostě letní pohoda.*
- MOD3: *Nedávno zemřela velká osobnost světové vědy a to americká matematicka iránského původu Maryam Mirzakhani*
[...]
v Íránu se ale podařila ještě jedna věc a proto se ta zpráva dostala do Hergotu, a to že poprvé vnitřní iránská média vytiskla její fotku bez Hidžábu, čili šátku, na její počest.
- MOD1: *Aha, takže byla překročena běžná náboženskospolečenská norma.*
- MOD3: *Ano*
- MOD1: *No tak to je pozoruhodný, no tak aspoň něco málo teda když už tak, ale já rozhodně bych teďka dal prostor hudbě.*

Příklad č. 10: Hergot! z 4. 6. 2017

- MOD1: *Krásné nedělní letniční pozdní odpoledne, od mikrofonu vás zdraví*
[...]
- MOD1: *Prozradili jsme to, na co většinou zapomínáme, a sice v jaké fázi liturgického roku se právě nacházíme, jsou dneska Letnice, to jest tradiční svátek založení církve.*
- MOD2: *Amen*
- MOD1: *No vida –*
- MOD3: *Líp bych to už neřekl a už můžeme rozjet zprávy, je to tak?*
- MOD1: *Ano a to je první zpráva*

MOD2: *Doufám, že si o tom ještě něco řekneme, protože mě to není vůbec jasné.*

MOD1: *No kdo může říct, že je mu seslání Ducha Svatého jasné? Rád bych viděl takového smělce*

MOD3: *No jen ten, na koho byl seslán Duch Svatý*

[...]

MOD1: *Takže dneska jsme vybruslili z té ostudy, že většinou zapomeneme co je za den, v jaké fázi se právě nacházíme, ale minulý týden chlapi jsme zklamali, to je moje další zpráva*

MOD2: *Zpráva-zpráva zklamání, řekni nám o svém zklamání*

MOD1: *Protože muslimové minulý víkend zahájili postní měsíc Rammadán, zatímco postní měsíc ve čtyřiatřiceti zemích v souladu s prohlášením Saudské Arábie oficiálně začal po západu slunce v pátek, v Pákistánu, Indii a Bangladéši začal až v sobotu, protože ono se to odvíjí od toho, kdy je vidět srpek měsíce, což je různé na různých místech na světě. Ale my na to zapomněli –*

MOD2: *Ne já bych to specifikoval, já bych to obvinění specifikoval, protože my mě přijde takové nekonkrétní a nejasné, já myslím, že Fatima na to zapomněla.*

[...]

MOD3: *Ale už trochu přetékáme do zpravového okénka -*

MOD1: *Ano takže, Dominiku, můžeš se toho chopit? Ty to máš jedinej na papíře, my ostatní jedeme elektronicky*

Obecně lze konstatovat, že přes některé (rozsahem, četností i významností zanedbatelné) sporné momenty či aspekty, které analýza pořadu *Hergot!* ve zkoumaném období identifikovala, jej lze jako celek považovat za konzistentní s požadavky vyplývajícími z LER. Vzhledem k jeho zaměření na specifickou oblast sociální reality (značně širokou oblast náboženství/víry), která je zpravodajským mainstreamem spíše opomíjena, stejně jako k signifikantně otevřenému způsobu její reprezentace (jak v širší reprezentovaných témat napříč různými náboženskými systémy/vyznáními/organizacemi, tak ve smyslu jejich ideově/ideologicky neutrálního způsobu reprezentace) lze pořad vnímat jako důležitou součást vysílání Českého rozhlasu, která se nezastupitelným způsobem podílí na naplňování požadavků vyplývajících ze statusu Českého rozhlasu coby média veřejné služby.

V kontextu specifikace zadání analýzy je možno konstatovat, že v rámci analýzy nebyly identifikovány jevy či charakteristiky, které by bylo možno interpretovat jako porušení některého z požadavků vyplývajících z LER. Výsledky provedené analýzy nenaznačují ani ideologické vychýlení při prezentaci některých témat/událostí/organizací, ani nedostatečnou míru kultivovanosti jeho moderátorů či celkové dramaturgie pořadu.

5. SHRUTÍ VÝSLEDKŮ A POSOUZENÍ KONZISTENCE S LER

5.1 Shrnutí výsledků analýzy

V obecných intencích lze konstatovat, že mezi klíčová zjištění, které tato analýza přinesla, patří vysoká tematická pestrost všech analyzovaných pořadů a tomu odpovídající široké spektrum reprezentovaných jevů/procesů, které současně nejsou reprezentovány žádným jednoznačně identifikovatelným úhlem pohledu (například v intencích konkrétního ideového, ideologického či náboženského systému/směru), ale dominantně neutrálním způsobem reprezentace či způsobem, jež lze ve vztahu k reprezentovanému jevu/procesu (případně formátu/žánru)¹⁰⁸ interpretovat coby relevantní či mu korespondující.

V případě pořadů, jejichž součástí byl rozhovor s hostem/hosty (*Hergot!*), či byly na tomto formátu přímo založeny (*Přes čáru*), bylo možno identifikovat jako signifikantní kritérium jejich výběru vztah k reprezentované události/problematicke, a to buď ve smyslu odbornosti, nebo angažovanosti, případně jejich kombinace. Relevanci takového způsobu výběru hostů bylo možno následně identifikovat prostřednictvím relativně komplexní reprezentace dané problematiky. Rozhovory v obou zmíněných pořadech je možno považovat za kompetentně (ve smyslu připravenosti moderátorů) a korektně (ve smyslu strukturace dialogických komunikačních interakcí) vedené.

Z hlediska jednoho z cílů analýzy specifikovaných zadáním bylo možno ve všech třech analyzovaných pořadech identifikovat některé dílčí příspěvky, promluvy či způsoby tematizace, u nichž by bylo možno předpokládat, že budou některými konkrétními posluchači vnímány či interpretovány jako levicově ideově/ideologicky zakotvené.¹⁰⁹ Je však nutno zdůraznit, že takový pohled či taková interpretace by byly silně zjednodušující nebo spíše zkreslující, protože ani v jednom z uvedených případů nešlo o proponování jakéhokoliv ideologického konceptu (a tedy ani levicového), ale *de facto* o více či méně kritickou (avšak odpovídajícím způsobem argumentačně, faktograficky atd. podloženou) reflexi¹¹⁰ konkrétních sociálních/politických/ekonomických jevů či aspektů současné společnosti. V žádném z těchto případů také nebylo možno identifikovat žádné (ani implicitní) odkazy na konkrétní ideologický systém, z něž by měly být odvozeny, případně jímž by měly být samy o sobě legitimizovány. Současně lze konstatovat, že všechny tyto příspěvky byly narativizovány bez užití neadekvátních narativních postupů a prvků (například v podobě rétorických figur, tropů

¹⁰⁸ V rámci pořadu *Prolomit vlny* jsou voleny danému žánru – glose – korespondující narativní postupy a prostředky.

¹⁰⁹ Viz výše, analýza pořadu *Hergot!*.

¹¹⁰ Kritiku (navíc legitimizovanou argumentačně, nikoliv ideologicky) není relevantní vnímat *per se* či *a priori* jako projev či propagaci konkrétního ideologického systému, ačkoliv může některému z ideových/ideologických přístupů konvenovat. (Paradoxně právě takový způsob vnímání a současně většinou i odmítání či diskvalifikace kritiky je vlastní ideologicky výrazně zatíženému pohledu na daný jev/proces).

atd., které by byly ideologicky motivovány); stejně tak i problematika, již se týkaly, byla tematizována/reprezentována korektním a relevantním způsobem.

Také je nutno zdůraznit, že z hlediska proporcionality vůči celkovému počtu příspěvků (či stopáži pořadu, pokud by byly zohledněny jednotlivé promluvy) byl jejich podíl zcela zanedbatelný a nelze tak konstatovat, že by byly „profilujícím“ prvkem analyzovaného pořadu či pro něj byly charakteristickými. V tomto smyslu je lze interpretovat naopak jako zcela konzistentní s LER¹¹¹ ve smyslu reprezentace různých názorů, úhlů pohledu, přístupů, stanovisek atd. k reprezentovaným jevům.

Ani z hlediska dalšího z cílů analýzy vyplývajícího ze zadání, který se týkal kultivovanosti jazykového projevu v daných pořadech, analýza neidentifikovala žádné jevy, postupy, či způsoby, které by bylo možno vnímat v rozporu s požadavky plynoucími z LER. Ačkoliv lze i v tomto aspektu předpokládat, že některé ze způsobů re/prezentace mohou být konkrétními posluchači vnímány jako relativně problematické, jejich forma a způsoby jejich užití lze ve vztahu k charakteru a orientaci dané stanice na specifické publikum, případně ve vztahu k žánrovému charakteru jednoho z pořadů interpretovat coby funkční. To se týká především neformálního stylu moderace v pořadu *Hergot!*, který je charakteristický vysokým podílem spontánních komunikačních interakcí mezi více moderátory přítomnými ve studiu. Současně však platí, že je dominantně založen na naplňování normativních standardů užívání spisovného jazyka a případné prohřešky lze přičíst na vrub právě spontánnosti vedení dialogů. V případě pořadu *Prolomit vlny* lze užití specifických výrazových prostředků či narativních postupů, které do jisté míry nekorrespondují s jazykovou normou spisovné češtiny, dokonce označit jako funkční, protože odpovídají žánrovému formátu daného pořadu (glose).

5.2 Posouzení konzistence s LER

I přes diametrálně odlišné formátování sledovaných pořadů analýza identifikovala shodné klíčové charakteristiky v parametrech, které je možno vnímat jako podstatné pro posouzení souladu s požadavky vyplývajícími z LER – týkají se zejména tematické šíře analyzovaných pořadů, způsobu reprezentace jednotlivých témat či událostí a výběru mluvčích, kteří se k nim vyjadřují a podílejí se tak na výsledné podobě dané reprezentace.

Z hlediska tematické skladby je možno i přes relativně omezený rozsah zkoumaného období jednoznačně identifikovat reprezentaci širokého spektra témat pokrývajících různé oblasti sociální reality/sociálního života, a to v různých úrovních obecnosti, často v perspektivách, které jsou mainstreamovým mediálním diskursem podreprezentovány či v něm zcela

¹¹¹ I v případě, že by tyto příspěvky (promluvy) byly konkrétními posluchači vnímány coby levicově zakotvená reprezentace dané problematiky.

absentují¹¹². Současně platí, že nezanedbatelná část témat je reprezentována obvykle v širším, navíc většinou v odborném kontextu, a až na proporcionalně zanedbatelné výjimky (které byly identifikovány pouze v rámci jednoho z analyzovaných pořadů)¹¹³ byla všechna témata reprezentována neutrálním způsobem, bez využívání neadekvátních narativních postupů, rétorických figur apod., které by konkrétní aktéry, názory, postoje, ideové směry, témata atd. signifikantním způsobem favorizovaly či naopak marginalizovaly nebo diskvalifikovaly. Tematická skladba sledovaných pořadů tak nevykazuje žádné signifikantní charakteristiky ve smyslu disproporce, nad/pod-reprezentace konkrétních ideových/ideologických směrů, přístupů, stanovisek apod., tedy takové charakteristiky či rutiny, jež by bylo možno ve vztahu k LER považovat za problematické.

Signifikantní (a v českém mediálním diskursu ne zcela standardní) charakteristikou sledovaných pořadů byl způsob výběru hostů – typickým, identifikovatelným kritériem byl jejich hlubší vztah k reprezentované problematice (ať už ve smyslu odbornosti hostů či jejich angažovanosti), což vytvářelo podmínky pro (v mezích daných formátem a stopáží daného pořadu) relativně komplexní tematizaci a reprezentaci dané problematiky.

Lze konstatovat, že širše reprezentovaného spektra témat, stejně jako spektrum osobností, s nimiž byl veden rozhovor, a jejich vztah k dané problematice takřka vylučují možnost, že by tyto pořady bylo možno (v souladu se zadáním analýzy) vnímat a/nebo interpretovat coby „úzký pohled na fungování společnosti, a to zejména z pozice někdy až krajně levicových přístupů“¹¹⁴.

Pro všechny tři analyzované pořady platí, že analýza jak z hlediska specifikace zadání, tak ani v širším ohledu nezjistila žádné podstatné pochybení ani nedostatky, které by bylo možno interpretovat jako inkonzistentní s požadavky, které na obsah, formu či kvalitu zkoumaných pořadů vyplývají z LER. Spíše naopak – navzdory některým charakteristikám a postupům daných pořadů (které lze přinejmenším z části přičíst zaměření stanice, na níž jsou vysílány, na specifickou cílovou skupinu)¹¹⁵ širše spektra reprezentovaných událostí či jevů i způsob jejich reprezentace a výběr aktérů, kteří se k dané problematice vyjadřují, odpovídají výše zmíněným požadavkům vyplývajícím z LER. Všechny tři analyzované pořady tak lze označit za takové, které se svým obsahem i formou přímo podílejí na naplňování funkcí spojovaných s médii veřejné služby.

¹¹² Viz například glosy re-tematizující individuální optikou makrostrukturálně tematizované reprezentace konkrétních sociálních jevů/procesů v rámci pořadu *Prolomit vlny*.

¹¹³ Viz příslušné pasáže věnované zjištění analýzy pořadu *Hergot!*.

¹¹⁴ Viz zadání analýzy (kapitola č. 1).

¹¹⁵ Od „dramaturgické flexibility“ v podobě výrazně variabilního počtu hostů vystupujících v jednotlivých relacích pořadu *Přes čáru* přes dialogický styl moderování v rámci pořadu *Hergot!* až po nadstandardní zaměření (identifikovatelné v rámci všech tří analyzovaných pořadů) na témata, jevy a události, jež lze označit za mediálním mainstreamem podreprezentované a/nebo reprezentované simplifikovaně.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ALTHUSSER, Louis. 1971. „Ideology and ideological state apparatuses“. In: ALTHUSSER, Louis (ed.). *Lenin and philosophy and other essays*. New York: Monthly Review Press. S. 127–187.
- BARTHES, Roland. 1967. *Nulový stupeň rukopisu / Základy sémiologie*. Praha: Československý spisovatel.
- BARTHES, Roland. 2005. *Mytologie*. Praha: Doplněk.
- BIRCH, David. 1989. *Language, Literature and Critical Practice. Ways of Analysing Text*. London/New York: Routledge.
- ECO, Umberto. 1996. „How culture conditions the colours we see“. In: COBLEY, Paul (ed.). *The Communication Theory Reader*. London/New York: Routledge. S. 148–171.
- ECO, Umberto. 2006. *Skeptikové a těšitelé*. Praha: Argo.
- ELIADE, Mircea. 1998. „Mýty moderního světa“. In: *Mýty, sny a mystéria*. Praha: Oikoymenh.
- FISKE, John. 1990. *Introduction to Communication Studies*. London/New York: Routledge.
- FOCUS. 2017. *Agenda přebytku státního rozpočtu za rok 2016 ve vysílání Českého rozhlasu*. Dostupné online: <http://media.rozhlas.cz/binary/03907548.pdf>
- FOCUS. 2016. *Mediální reprezentace ukrajinské krize*. Dostupné online: <http://media.rozhlas.cz/binary/03588583.pdf>
- FOUCAULT, Michel. 1994. „Řád Diskursu“. In: FOUCAULT, Michel, *Diskurs, autor, genealogie. Tři studie*. Praha: Nakladatelství Svoboda. S. 7–39.
- GALTUNG, Johann – ROUGEVOVÁ, Mari Holmboe. 1973. „Structuring and selecting news“. In: COHEN, Stanley – YOUNG, Jock (eds.) *The manufacture of news*. London: Constable, Beverly Hills: Sage.
- GIDDENS, Anthony. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo.
- GOFFMAN, Erving. 1974. *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Cambridge (US): Harvard University Press.
- GRAMSCI, Antonio. 1959. *Sešity z vězení*. Praha: Československý spisovatel.
- HABERMAS, Jürgen. 2000. *Strukturální přeměna veřejnosti: Zkoumání jedné kategorie občanské společnosti*. Praha: Filosofia.
- HARTLEY, John. 1982. *Understanding News*. London/New York: Routledge.
- HERITAGE, John. 1997. „Conversation analysis and institutional talk: analysing data“. In: SILVERMAN, David (ed.). *Qualitative Research*. London: Sage.
- CHANDLER, Daniel 2002. *Semiotics. The Basics*. London: Routledge.
- JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara. 2003. *Média a společnost*. Praha: Portál.
- KUNCZIK, Michael. 1995. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum.
- LINHART, Jiří – PETRUSEK, Miloslav – VODÁKOVÁ, Alena – MAŘÍKOVÁ, Hana. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- MANNHEIM, Karl. 1991. *Ideologie a utopie*. Bratislava: Archa.
- MCCOMBS, Maxwell. 2009. *Agenda setting. Nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál.
- MCCOMBS, Maxwell – SHAW, Donald. 1991. „The Agenda Setting Function of Mass Media.“ In: *Agenda Setting – Readings on Media Public Opinion and Policy making*. Hillsdale, Hove, London: Lawrence Erlbaum associates Publishers.

- MCQUAIL, Denis. 2002. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.
- MEDIATENOR. 2017. *Analýza mediální reprezentace konfliktu v Sýrii ve vysílání ČRo Radiožurnálu a ČRo Plus (12. 12. 2016 – 27. 1. 2017 s výjimkou dnů 24. – 26. 12. 2016)*. Dostupné online: <http://media.rozhlas.cz/binary/03911673.pdf>
- PHILLIPS, Nelson – HARDY, Cynthia. 2002. *Discourse analysis: investigating processes of social construction*. Thousand Oaks/London/New Delhi: Sage.
- PSATHAS, George. 1995. *Conversation Analysis: the study of talk-in-interaction*, Thousand Oaks: Sage.
- REIFOVÁ, Irena a kol. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.
- RORTY, Richard. 1991. *Objectivity, Relativism and Truth*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2014. *Výzkum médií. Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta – LAPČÍK, Marek – BUREŠOVÁ, Zdenka. 2016. *Analýza mediální reprezentace tématu emigrační vlny z islámských zemí do Evropy a reakcí české politiky a společnosti na tuto emigrační vlnu*. Dostupné online: <http://media.rozhlas.cz/binary/03588580.pdf>
- SCHERER, Helmut. 2005. „Úvod do metody obsahové analýzy“ In: SCHULZ, Winfried – REIFOVÁ, Irena a kol. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum. S. 29–50.
- SCHULZ, Winfried. 2000. „Masová média a realita. ‚Ptolemaiovské‘ a ‚Kopernikovské‘ pojetí.“ In: JIRÁK, Jan – ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Politická komunikace a média*. Praha: Karolinum. S. 24–40.
- SINHA, Chris. 1988. *Language and Representation*. New York: NY University Press.
- STRAUSS, Anselm L. – CORBINOVÁ, Juliet M. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.
- STUBBS, Michael. 1983. *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*. Chicago: University of Chicago Press.
- THOMPSON, John B. 1991. *Ideology and Modern Culture. Critical Social Theory in the Era of Mass Communication*. Stanford: Stanford University Press.
- TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.
- TUCHMANOVÁ, Gaye. 1978. *Making News. A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press.
- VAN DIJK, Theun A. 1993. „Principles of Critical Discourse Analysis.“ In: *Discourse and Society*. Vol. 4, No. 2, s. 249–283.
- VOLOŠINOV, Valentin N. 1986. *Marxism and the philosophy of language*. Cambridge: Harvard University Press.
- WODAK, Ruth – MEYER, Michael (eds.). 2002. *Methods of Critical Discourse Analysis*, London: Sage.

7. VÝZKUMNÝ TÝM

Mgr. Marek Lapčík, Ph.D.

Autor působí na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Zabývá se metodologií sociálních věd a mediálních studií zejména, a to s důrazem na kvalitativní výzkumné postupy. Dlouhodobě se věnuje teorii zpravodajství a možnostem jeho analýzy, úzce se zaměřuje také na teorii diskursu a diskursivní analýzu.

Mgr. Zdenka Burešová

Autorka působí na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci jako studentka doktorského stupně studia. Dlouhodobě se zajímá o zpravodajství a reprezentaci světa v něm, do oblasti jejího zájmu patří i metody a techniky výzkumu médií s důrazem na mediální obsahy a kvantitativní výzkumné postupy.

Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Autorka působí na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Specializuje se na oborovou metodologii mediálních studií, výzkum příjemců mediálních obsahů a na výzkum mediálních reprezentací, především menšin a marginalizovaných skupin.